

Адзінства! Развіццё! Незалежнасць!

Дзейнасць Праграмы

Шмат ініцыятыў напярэдадні VI Усебеларускага народнага сходу ўвасоблены ў жыццё. І дэвіз форума — “Адзінства! Развіццё! Незалежнасць!” — гэта той падмурак, на якім трываеца Стваральнасць.

У розных кутках нашай краіны доўжыцца работа па ўключэнню гісторыка-культурных каштоўнасцяў у сучасны кантэкст.

Працягваецца маштабнае аднаўленне Старога замка ў Гродне. Дзверы галоўнай экспазіцыі жамчужыны гісторыі краіны плануецца адкрыць для наведвальнікаў ужо летам. Днямі побач з Гальшанскім замкам, дзе таксама працягваецца рэканструкцыя з аднаўленнем, адчыніўся візіт-цэнтр.

А вось яшчэ адна актуальная навіна.

29 студзеня Савет Міністраў зацвердзіў Дзяржаўную праграму “Культура Беларусі” на 2021 — 2025 гады.

На яе рэалізацыю выдаткаваны немалыя сродкі — 4 млрд. беларускіх рублёў. Дакумент прыняты “ў мэтах стварэння ўмоў для эфектыўнага функцыянавання сеткі арганізацый культуры і актыўнага ўключэння грамадзян Беларусі ў культурнае жыццё краіны”.

Дзяржпраграма мае пяць падпраграм: “Культурная спадчына”, “Мастацтва і творчасць”, “Функцыянаванне і інфраструктура сферы культуры”, “Беларусы ў свеце”, “Архівы Беларусі”.

Сапраўды, вялікая гісторыя краіны спасцігаецца і праз багацце яе культуры. Пра тое распавядаюць матэрыялы нумара. Пра тое мы распавядзем і ў наступных нумарах.

Соцыум

АБШАРЫ СТАРАДАЎНЯЯ КАРТЫ

Каго з нас у дзяцінстве не захаплялі падарожжы па нязведаных краінах? Пра асаблівы свет старажытных карт і тых, хто зрабіў вывучэнне картаграфіі справай свайго жыцця, распавядае “К”.

ст. 4

Праз гасцінец

КРОК ДА МОМАНТУ ІСЦІНЫ

Знакаміты беларускі кінарэжысёр Міхаіл Пташук заўсёды памятаў пра сваю малую радзіму. Але ж і родныя мясціны не забываюцца на яго. На Ляхавіччыне прайшоў Тызень памяці ў гонар славутага земляка...

ст. 11

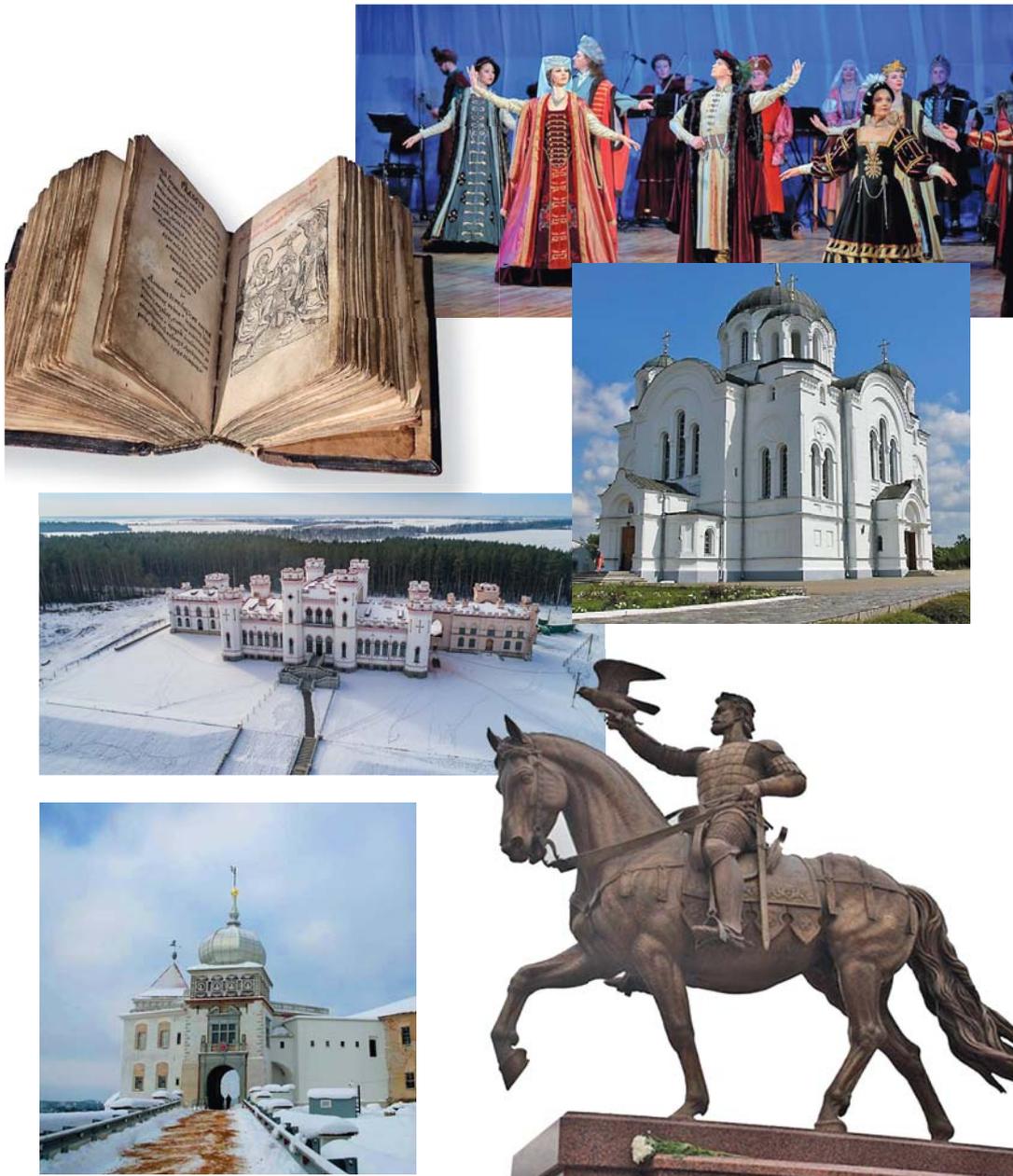
Падзея

“БЛІСНУЦЬ КРАСКАЙ НЕПАБЛЕКЛАЙ...”

У Нацыянальным мастацкім музеі адкрылася выстава аднаго з лепшых беларускіх мастакоў — Міхася Філіповіча. Ён быў адным з заснавальнікаў нацыянальнай мастацкай школы, аўтарам твораў пра жыццё і побыт нашага народа да рэвалюцыі і пасля яе...

ст. 15, 16

Шукаць магчымасці і знаходзіць іх

2 лютага адбылася чарговая апаратная нарада міністра культуры Рэспублікі Беларусь Анатолія Маркевіча з начальнікамі ўпраўлення і аддзелаў міністэрства. Дзякуючы сродкам відэасувязі, удзел у нарадзе прынялі таксама начальнікі ўпраўлення культуры абласных выканаўчых камітэтаў.

Антон РУДАК / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Дырэктар Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі Святлана Карукіна выступіла падчас нарады з дакладам, у якім падзялілася досведам арганізацыі анлайн-трансляцыі спектакляў і манетызацыі іх праглядаў. Да гэтай практыкі ў тэатры звярнулася ў сакавіку мінулага года ў сувязі з пандэміяй, калі глядачы не мелі магчымасці актыўна наведваць спектаклі. Тады было вырашана распачаць паказваць у Сеціве запісы пастацовак з відаэрхіва тэатра. Пра гэта "К" пісала ў паза-мінным нумары гзеты. Названыя захады карысталіся поспехам у аўдыторыі, у тым ліку таму, што глядачы здолелі зноў пабачыць ранейшыя спектаклі, якія з тых ці іншых прычын ужо зніклі з рэпертуару.

Удалося таксама наладзіць продаж квіткаў на анлайн-паказы, а пазней арганізаваць супрацоўніцтва з платформамі "A1" і "Voka" — так у маі была зладжаная першая анлайн-прэм'ера спектакля, а агулам з таго часу былі паказаныя такім самым чынам яшчэ дзве пастапоўкі. Гэтая практыка надзвычай каштоўная таксама з той прычыны, што яна дазваляе прыцягнуць увагу да айчынай драматургіі не толькі з боку беларускай публікі, але і глядачоў з замежжа. Прагляды спектакляў тэатра ў сервісе "Youtube" з сакавіка мінулага года дасягнулі адзнакі ў пяцьсот пяцьдзесят чатыры тысячы. Як адзначыў міністр, такая практыка варта пераймаць іншымі ўстановамі культуры ў рэгіёнах.

Пры абмеркаванні фестывальнай дзейнасці і конкурсных праграм для твораў, было згадана, што ў першым паўгоддзі сёлета запланаваны нацыянальны адбор для ўдзелу ў фестывалі "Славянскі базар у Віцебску", Нацыянальны конкурс маладых выканаўцаў беларускай эстраднай песні, Нацыянальны фестываль беларускай песні і паэзіі, фінальны мерапрыемстваў рэспубліканскага конкурсу Нацыянальнай тэатральнай прэміі, якія летась не адбыліся ў сувязі з эпідэміялагічнай сітуацыяй, а таксама Рэспубліканскі конкурс выканаўцаў на народных інструментах імя І.І. Жыновіча, які мяркуюцца правесці ў канцы мая, і шэраг іншых рэспубліканскіх фестываляў і конкурсаў.

Былі закрануты таксама пытанні арганізацыі канцэрта, прымеркаванага да правядзення Усебеларускага народнага сходу, які адбудзецца ў Мінску 11 — 12 лютага. Увазе дэлегатаў будучы прадстаўлены выступленні творчых калектываў з усіх абласцей краіны.

3 лютага ў прэс-цэнтры інфармацыйнага агенцтва БелТА адбылася прэс-канферэнцыя, прысвечаная рабоце па захаванні, прынамжэнні і папулярызацыі гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі, праведзенай у рамках трохгодкі малой радзімы. Удзельнікі мерапрыемства распавялі таксама аб далейшых планах у гэтай сферы.

Антон РУДАК

Начальнік упраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны Міністэрства культуры Наталія Хвир адзначыла, што сфера аховы гісторыка-культурнай спадчыны па-ранейшаму застаецца найважнейшым прыярытэтам дзяржаўнай палітыкі ў сферы культуры. Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Рэспублікі Беларусь сёння налічвае пяць тысяч пісьмоў дзесяноста шэсць аб'ектаў.

Летась Міністэрствам культуры быў створаны пошукавы сайт, які дазваляе кожнаму ахвочаму аператыўна знайсці неабходную інфармацыю аб гісторыка-культурных каштоўнасцях, унесеных у спіс, такім чынам забяспечаны шырокі доступ да спісу для фізічных і юрыдычных асоб. Захаваў і ўключэнне гісторыка-культурных каштоўнасцяў у сучасны культурны кантэкс азначае ачышчэнне і абнаўленне гісторыка-культурных каштоўнасцяў у рамках шэрагу дзяржаўных праграм і лакальных інвестыцыйных праектаў. Па выніках мерапрыемстваў у рамках Рэспубліканскай праграмы па правядзенні трохгодкі малой радзімы ў 2018 — 2020 гадах у Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў былі ўключаныя пяцьдзесят тры элементы.

Таксама зазначаны перыяд адраставання альбо прыстасавання пад выкананне новых функцый больш за чатырыста аб'ектаў са спісу гісторыка-культурных каштоўнасцяў. Сярод іх можна адзначыць такія помнікі, як царква Святога Міхаіла Арханёла XVI стагоддзя ў вёсцы Сынкавічы Зельвенскага раёна, дзве вежы Лідскага замка XIV стагоддзя, будынак філіяла Літаратурнага музея Максіма Багдановіча

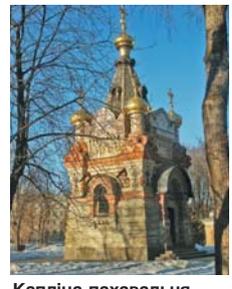
"Беларуская хатка", корпус мінскай фабрыкі-кухні, шэраг аб'ектаў мемарыяльнага комплексу "Брэсцкая крэпасць-герой", мемарыяльны комплекс "Прачы" ва Ушацкім раёне, абеліск "Мінск — горад-герой", сталічны манумент Перамогі, мемарыяльны комплекс на месцы лагера смерці ў Малам Трасцянецкі, і многія іншыя.

Фінансаванне мерапрыемстваў па захаванні аб'ектаў гісторыка-культурнай спадчыны ажыццяўлялася ў рамках дзяржаўнай праграмы "Культура Беларусі" на 2016 — 2020 гады, штогадовых рэспубліканскіх інвестыцыйных

раёна, рэстаўрацыйнай работы ў палашава-паркавым ансамблі Пуслоўскіх у Косаве Івацэвіцкага раёна. У 2019 годзе за кошт сродкаў фонду праводзіліся работы па аднаўленні родавага маёнтку Напалеона Орды ў Іванаўскім раёне, касцёла Святога Міхаіла Арханёла XVIII стагоддзя ў Мсціславе, капліцы-пахавальні Паскевічаў у Гомелі, Спасна-Праабражэнскай царквы XII стагоддзя ў Полацку. У 2020 годзе ўдалося цалкам стабілізаваць тэхнічны стан касцёла ў Мсціславе, правядзення супрацьаварыйных і кансервацыйных работы на паўночна-ўсходнім корпусе Гальшанскага замка, выка-

ваныя мазаікі на жылых будынках мікрараёна "Усход", правядзення рэканструкцыі ў рэстаўрацыйнай будынка Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, рэканструкцыя і добраўпарадкаванне парка імя Янкі Купалы, і многіх іншых аб'ектаў. Сёлета запланаваны першачарговія супрацьаварыйныя і кансервацыйныя работы на будынку бровара ў Лошыцкім парку, рэканструкцыя з рэстаўрацыйнай кінатэатра "Перамога", аднаўленне царквы Святога дабравернага князя Аляксандра Неўскага на Вайсковых могілках.

Ад заснавання — да нашых дзён

Капліца-пахавальня Паскевічаў у Гомелі.

Лідскі замак.

праграм, лакальных інвестыцыйных праектаў, рэгіянальных праграм сацыяльна-эканамічнага развіцця. За апошнія гады Міністэрствам культуры сумесна з мясцовымі выканаўчымі і распарадчымі органамі згодна з указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь № 527 "Аб некаторых пытаннях аховы гісторыка-культурнай спадчыны" праведзена работа па арганізацыі вылат і адлічэнняў за прадпрыемальніцкую дзейнасць, якая аказвае непасрэднае ўздзеянне на гісторыка-культурныя каштоўнасці.

У фонд Прэзідэнта па падтрымцы культуры і мастацтва ў 2018 годзе паступіла больш за семсот тысяч рублёў, у 2019 — больш за 900 тысяч, а ў 2020 — больш за мільён дзвесце во семдзясят тысяч. У 2018 годзе за кошт сродкаў фонду праведзены работы па кансервацыі ў рэстаўрацыйнай фрагментаў замкаў у Крэве Смаргонскага раёна і Гальшаных Ашмянскага

наня работы па аднаўленні часткі сцяны, прылеглай да Княжацкай вежы Крэўскага замка, асабліва ўвага надаецца работам у палацы роду Булгакаў у Жылічах Кіраўскага раёна.

Міністэрствам культуры таксама ажыццяўляюцца захады па пашырэнні прысутнасці беларускіх элементаў у Спісе аб'ектаў Сусветнай спадчыны UNESCO. У 2018 годзе ў спіс быў уключаны элемент "Урачыстасць у тонар ушанавання абраза Маці Божай Будслаўскай", у 2019 годзе — "Вясновы абрад "Юраўскі карагод" з Жыткавіцкага раёна, у 2020 — беларускапольская намінацыя "Культура борніцтва Беларусі і Польшчы". На працягу мінулага года завершана падрыхтоўка дасье па элемент неамадэрыяльнай гісторыка-культурнай спадчыны "Самоапалячэнне Беларусі". У чэрвені 2020 года таксама ўзгоднена міжнацыянальная ініцыятыва па праекце "Муслыманская спадчына Цэнтральнай Еўропы".

Начальнік аддзела мастацтваў упраўлення культуры Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта Наталія Смольская распавяла аб працы па ахове гісторыка-культурнай спадчыны ў сталіцы Беларусі. У 2020 годзе ў Мінску рамонтныя і рэстаўрацыйныя работы праходзілі больш чым на шасцідзясят аб'ектах, і на трыццаці чатырох з іх ужо завяршаныя, сярод іх — рэстаўра-

цыя Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Валдзім Лаўца, у сваю чаргу, падзяліўся планами стварэння археалагічнай карты Мінска, якая ахапіла б звесткі пра помнікі археалогіі на ўсёй тэрыторыі сталіцы. Даследчык адзначыў, што многія жылыя раёны горада ўзніклі на месцы сярэднявечных паселішчаў, дзе захаваліся археалагічныя аб'екты. Існуюць таксама планы стварэння археалагічнага музея на тэрыторыі сталічнага Батанічнага саду.

Загледчыла аддзела архітэктуры Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Таццяна Гаранская таксама распавяла аб навуковай дзейнасці аддзела, якая выяўляецца ў падрыхтоўцы выданняў, прысвечаных гісторыі населеных пунктаў і архітэктурных помнікаў краіны, такія, як манаграфія Тамары Габрус "Драўлянае хрысціянскае храмабудавніцтва Беларусі" і шматтомная энцыклапедыя "Гаралы і вёскі Беларусі", якая змяшчае звесткі аб гісторыі і развіцці больш чым дзвядцяты тысяч паселішчаў ад іх заснавання да нашых дзён. Захады па ахове гісторыка-культурных каштоўнасцяў не толькі спрыяюць захаванню памяці пра мінулае, але дазваляюць аб'ектам спадчыны выконваць сацыяльную функцыю і працаваць на дабрабыт грамадства.

Увага! Аб'ява!*

Установа адукацыі "Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў" аб'яўляе конкурс на замшчэнне пасаду прафесарска-выкладчыцкага складу:

- загадчык кафедры малюнка;
- загадчык кафедры сцэнічнай мовы, вакалу і пластычных дысцыплін;
- прафесар кафедры малюнка;
- старшы выкладчык кафедры гуманітарных дысцыплін.

Тэрмін падачы заяў — адзін месяц з дня апублікавання аб'явы. Заявы і дакументы, згодна з Палажэннем аб конкурсе, падаваць на імя рэктара Акадэміі на адрас: 220012, г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 81, аддзел кадраў, тэлефон 366-93-41.

КУЛЬТУРА

ШТОГОДНІШНЯЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдавецтва і катрынікні 1991 года

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэдакцыйнае пасавачэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Галоўны рэдактар — КРЫВАНОС Аляксандр Паўлавіч; **намеснік галоўнага рэдактара** — Юры КАРПЕНКА; **адказны сакратар** — Таццяна ПАШЫНКА; **рэдактар аддзела:** Яўген РАТІН; **апалячэнні рэдакцыі:** Эмілер ЮРКЕВІЧ, Надзея ВУНІЦВІЧ, Надзея КУВШЫЦКА, Антон РУДАК, Ілья СВІРЫД, Юрый ЧАРНЫКЕВІЧ; **спецыяльны карэспандэнт:** Пётр ВАСІЛЕВІЧ; **мастацкі рэдактар** — Наталія ОВАД.

Сайт: www.kimpres.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чышчэты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА".

Дырэктар — СЛАБОДЗІН Ірына Аляксееўна; **першы намеснік дырэктара** — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна.

Прыёмная: (017) 334 57 41.

220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чышчэты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.

Аўтары допісаў наведваліся прозвішча, поўнасна імя і імя па бацьку, пашартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдання, кім і калі выданыя пашпартныя звесткі, асноўнае месца працы, зарплатны адрас.

Аўтары рэкламы не рэдакуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары несамаацэнна за дакладнасць матэрыялаў.

*Матэрыял на правах рэкламы.

© "Культура", 2021. Наклад 2918. Індэкс 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамалўвенні.

Папісаная у друк 05.02.2021 у 17.00. Замова 368.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку".

220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1. ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004.

Аксіёмы музейнага жыцця

Музеі ў анлайн-фармаце: віртуальныя экспазіцыі, актыўнасць у сацсетках і супрацоўніцтва на перспектыву

Калісьці дырэктар Эрмітажа Міхаіл Пятроўскі параўнаў музей з “велізарным караблём”, які лавіруе ў акіяне сучаснай культуры. А лавіраваць у гэтым культурным акіяне, безумоўна, значна дапамагае інтэрнэт. Па гэтай прычыне сёння на старонках музейных устаноў Беларусі часта можна ўбачыць запрашэнні наведваць віртуальную выставу, прэзентацыю ці нават праглядаць у анлайн-фармаце па экспазіцыйных залах.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

ЗНАЁМСТВА ПРАЗ ІНТЭРНЭТ

Музейных устаноў, якія актыўна сябраюць з інтэрнэтам і рэкламуюць сябе праз Сеціва, з кожным днём робіцца ўсё больш і больш. Доказам таму — і вялікі пералік музейў краіны, змешчаны дзямі на сайце Міністэрства культуры Беларусі, у якіх можна ўбачыць віртуальныя экспазіцыі. Прычым, гэта не толькі буйныя музеі, такія як Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь ці Беларускае дзяржаўнае музейнае гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, а і абласныя ды рэгіянальныя музейныя ўстановы.

Напрыклад, яшчэ з сакавіка мінулага года музейшчыкі Брэсцкага абласнога краязнаўчага музея пачалі ладзіць анлайн-стрымы экскурсіі па экспазіцыях усіх аб’ектаў музея. Таксама ім быў распрацаваны праект “Віртуальныя экскурсіі”, які знаёміць наведвальнікаў з экспазіцыямі музея і філіялаў у рэжыме афлайн, ды віртуальныя выстаўныя праекты “З цемры на святло”, падчас якога можна пазнаёміцца з найбольш каштоўнымі прадметамі з музейных калекцый.

Актыўнічаюць у інтэрнэце і ў Віцебскім абласным краязнаўчым музеі: напрыклад, музейшчыкі запісваюць відэа пра ўнікальныя музейныя прадметы, ладзяць віртуальныя экскурсіі па музейнай экспазіцыі ці па самім Віцебску. Дарэчы, цікавацца да падобных ролікаў трываецца на даволі высокім узроўні.

Ёсць свая анлайн-экспазіцыя і ў Ашмянскім краязнаўчым музеі імя Францішка Багушэвіча. Па словах дырэктара ўстаноў Алены Жастковай, падобная экспазіцыя мае, у першую чаргу, асямяяльны характар.

— Гэта, можна сказаць, своеасаблівае першае знаёмства з музеем, — кажа Алена Жасткова. — І, натуральна, нам бы хацелася, каб нашы віртуальныя наведвальнікі потым завіталі да нас у музей, каб пабачыць усе нашы экспазіцыі і шматлікія музейныя прадметы ўжо на свае вочы. Мы заўсёды рады гасцям!

ВІРТУАЛЬНЫ, А НЕ РЭАЛЬНЫ

Сапраўды, знаёмства з музеем праз інтэрнэт-рэсурсы — сённяшняя паўсядзённая практыка. Але часам бывае і так, што віртуальная экспазіцыя падмяняе сабой і рэальны музей.

Менавіта так албылося ў Клецкім раёне, дзе мясцовы музей сёння, на жаль, не мае свайго асобнага памяшкання.

— Будынак, у якім размяшчаўся наш музей, быў не так даўно прызнаны аварыйным, — адзначыла “К” дырэктар Музея гісторыі Клечыны Марына Бабко. — Таму цяпер у нас няма дзейнай экспазіцыі, ладзім толькі выязныя мерапрыемствы ва ўстановах адукацыі, культуры, на розных падпрыемствах горада.

Па гэтай прычыне, кажа кіраўнік музейнай устаноў, віртуальная праца праз сайт або на старонках музея ў сацыяльных сетках, забрала вельмі важнай і запатрабаванай.

— Можна сказаць, што ў гэтай рамкі працы з віртуальнымі наведвальнікамі нас паставіла само жыццё, — адзначыла Марына Бабко. — Таму мы цяпер актыўнічаем у інтэрнэце, выкладаем у Сеціва віртуальныя выставы, запрашаем наведвальнікаў на нашыя кватэры, рэкламуем сувенірную прадукцыю.

Сярод віртуальных выстаў, напрыклад, ёсць праект “Клечына памятае”, прывержаны да рэспубліканскіх акцый “Беларусы памятае” і “Вялікай Перамозе — 75”. Таксама

на старонцы музея ў адной з сацыяльных сетак можна паглядзець віртуальную фотавыставу фатографіа Вячаслава Алешкі.

Дадам, што нават ва ўмовах, калі музейная экспазіцыя не працуе, у музеі можна набыць сувеніры з выявай Клечыны, заказаць выраб сувеніраў з індывідуальным малюнкам, а таксама замовіць шэраг іншых платных паслуг, сярод якіх ёсць раздрукоўка, брашулёўка і ламінаванне.

На сайце музея можна ўбачыць і запрашэнне да супрацоўніцтва ў рамках гуманітарнага праекта “Рэканструкцыя з растураўшай будынка былой іэшчы пад Музей гісторыі Клечыны”. Агульны аб’ём фінансавання названага праекта складае 970 тысяч долараў. Што і кажаць, сума даволі важкая. І ці знойдзецца ахвочы аічыны ці замежны інвестар, каб укладзіць сотні тысяч долараў у рэканструкцыю гістарычнага будынка — гэта пытанне, як кажуць, з даволі няпэўным адказам.

АНЛАЙН — ЗАПАТРАБАВАНЫ

Многія мае тэлефанаванні ў музейныя ўстановы Беларусі пачыналіся з пытання пра тое, ці запатрабаваны анлайн-выставы і анлайн-экскурсіі ў наведвальнікаў. І літаральна ўсе суразмоўцы запэўнівалі, што падобная форма работы карыстаецца заўсёдным попытам у наведвальнікаў.

— Магу сцвярджаць з упэўненасцю, што віртуальны тур па экспазіцыі музея “Дарогай сустрэч” карыста-

еща значнай цікавасцю, — расказала навуковы супрацоўнік, а цяпер і часова выконваючая абавязкі дырэктара Смаргонскага гісторыка-краязнаўчага музея Вольга Самаркіна. — Усяго для віртуальных наведвальнікаў мы можам паказаць нашы чатыры музейныя залы, прадэманстраваць асобныя экспанаты. Але ж, натуральна, чакаем не толькі віртуальных, але і рэальных гасцей.

Як кажа Вольга Самаркіна, віртуальная экскурсія разлічана, у першую чаргу, на знаёмства людзей з музейнай экспазіцыяй. Безумоўна, рэальны прыезд у Смаргонскі гісторыка-краязнаўчы музей, дзе з дапамогай вопытных экскурсаводаў можна значна палепшыць свае веды і пра гісторыю краю, і пра Крэўскі замак ці Смаргонскую акадэмію, будзе больш карысны і больш пазнавальны.

Разам з тым, эпідэміялагічная сітуацыя ў краіне яшчэ досыць няпростае. Таму цяпер многія аічыныя і замежныя турысты не ездзяць па нязведаных шляхах, а сядзяць па дамах і, у лепшым выпадку, толькі складаюць пакрычастыя маршруты будучых паездак. Таму праца з віртуальнымі экспазіцыямі — гэта, у першую чаргу, работа на перспектыву.

Дадам, што віртуальныя музейныя экскурсіі па экспазіцыйных залах лепш рабіць якасна і грунтоўна. Так, напрыклад, як гэта робяць у Лідскім гісторыка-мастацкім музеі.

— Мы аб’ядналі свае намаганні з мясцовым тэлеба-

чаннем, — кажа дырэктар музейнай устаноў Вольга Піліпчук. — Супрацоўнікі тэлебачання змаглі зрабіць для нас якасныя здымкі, якасна запісаць гук, стварыць, што называецца, “карцінку”. Лічу гэта вельмі важным для ўспрыняцця нашых віртуальных праектаў.

Што ж, на мой погляд, гэты сапраўды цікавы вопыт супрацоўніцтва мясцовых музейшчыкаў маглі б пераняць і іншыя іх калегі з рэгіёнаў. Бо, што ні кажы, а якасныя відэаздымкі можна атрымаць, звярнуўшыся да прафесіяналаў. А мясцовае тэлебачанне, наколькі мне вядома, ёсць цяпер ці не ў кожным раёне Беларусі, прычым, як дзяржаўнае, так і прыватнае. Так што за падобным узаемадзеяннем паміж супрацоўнікамі музеяў і тэлебачання — рэальная перспектыва. Да таго ж, гэта і ўзаемная рэклама, якая ідзе на карысць кожнаму боку.

Дарэчы, як і яе калегі з іншых раёнаў Беларусі, Вольга Піліпчук звярнула ўвагу на тое, што вітуальныя музейныя экскурсіі “Прырода Лідчыны” і “Сучаснае мастацтва краю” карыстаюцца заслужаным попытам у анлайн-наведвальнікаў. У перспектыве плануецца стварыць падобны вітуальны тур і па Лідскім замку.

Зварот да вітуальных наведвальнікаў, да слова, невыпадковы. Справа ў тым, што ў сувязі з неспрыяльным эпі-

дэміялагічным становішчам, у музеі значна скарацілася колькасць ахвотных далучыцца да ведаў па гісторыі Ліды і Лідчыны. Па словах Вольгі Піліпчук, музейшчыкі цяпер працуюць з невялікімі групамі наведвальнікаў. Да таго ж, замежныя госці, якія раней складалі прыкладна трэцюю частку ад усіх турыстаў, па вядомых прычынах, звязаных з закрыццём межаў з-за каранавіруса, не могуць прыехаць у Беларусь. Так што вітуальныя экспазіцыі — той прырытэт, на які мясцовыя музейшчыкі звяртаюць самую пільную ўвагу.

ЗАМЕСТ ЗАКЛЮЧЭННЯ

Зразумела, што ўсе названыя формы працы з музейнай аўдыторыяй — вітуальныя выставы, вітуальныя экскурсіі і праекты — не з’яўляюцца выключнай з’явай, характэрнай толькі для мінулага ці гэтага года. Але ж не варта і казаць, што гэта перспектывыя напрамкі развіцця камунікацыйных формаў, якія будуць актуальныя і далей.

Нагадаю, што менавіта пра гэта казаў на нядаўняй калегіі Міністэрства культуры Беларусі дырэктар Брэсцкага абласнога краязнаўчага музея Аляксей Мішкокоў.

— Безумоўна, вітуальныя экскурсіі і выставы не змогуць замяніць непасрэдны кантакт наведвальніка і музейнага прадмета, эмоцыі ад цікавай экскурсіі і зносіны з экскурсаводам, — адзначаў падчас пасяджэння ў Мірскаму замку Аляксей Мішкокоў. — Тым не менш, гэтыя формы работы дапамагаюць пастаянна патрымліваць цікавасць да музея і музейнай дзейнасці, дапамагаюць музею заставацца ў інфармацыйнай прасторы.

А менавіта прысутнасць у інфармацыйнай прасторы, гэта пра сябе і сваю дзейнасць у інтэрнэце, “піяр” сваіх вітуальных праектаў — гэта ўсё тое, на што найбольш звяртаюць увагу патэнцыйныя турысты, хоць замежны, хоць аічыныя. Без падобных рэкламных нагодаў музей будзе безаблічна і нецікава. І, адпаведна, наўрад ці зможа разлічвацца на значную пільну турыстаў — наведвальнікаў экспазіцыйных залаў і, магчыма, аданых сяброў таго ці іншага музея нават у часы сусветнай пандэміі.

Рэальны наведвальнік прыходзіць туды, куды завітаў вітуальны. Падзеі, гэтую аксіёму сённяшняга жыцця аічыныя музейшчыкі засвоілі паспяхова.

K

У калажы выкарыстаны фрагменты вітуальных экспазіцый Музея гісторыі Клечыны, Лідскага гісторыка-мастацкага, Смаргонскага гісторыка-краязнаўчага і Ашмянскага краязнаўчага музеяў

Каго з нас у дзяцінстве не захаплялі падарожжы па нязведаных краінах, поўныя прыгоды, адкрыццёў і незвычайных знаходак? Многія, відаць, любілі разглядаць рознакаляровыя карты, уяўляючы сябе вандроўнікамі і першаадкрывальнікамі новых земляў. Пасля ўжо ўсе мы ўсур'ез сутыкаліся з асаблівым светам карт, вывучаючы іх таямніцы на школьных занятках па геаграфіі — але нямногія зрабілі вывучэнне картаграфіі справай свайго жыцця.

маглі быць нанесены даволі невялікія населеныя пункты, праз якія пайшоў маршрут таго ці іншага вандроўніка.

Карты, выданне якіх фундавалася заможжымі асобамі, высокімі дзяржаўнымі службоўцамі ды магнатамі, абавязкова змяшчалі своеасаблівы «рэкламу» ахвярадаўцаў — на іх маглі прысутнічаць гербы адпаведных шляхецкіх родаў, іх радасласныя дрэвы, паказваліся межы іх уладанняў. Такім чынам, старадаў-

на размяшчэнне першапачатковага брэсцкага замка, шматлікіх хрысціянскіх храмаў і манастыроў, фартыфікацыйных умацаванняў, сеткі вуліц з іх гістарычнымі назвамі.

АХАПІЦЬ УСЮ КРАІНУ

Сярод найбліжэйшых планаў суполкі — выданне аналагічнага альбома, прысвечанага гістарычнай картаграфіі сталіцы Беларусі. Альбом пад рабочай назвай «Мінск на старадаўніх картах і планах», работа над

дзя». Аўтар, які памёр у 2015 годзе ў веку васьмідзясяці чатырох гадоў, з'яўляўся, бадай, найбольш выдатным знаўцам картаграфіі земляў ВКЛ азначанага перыяду. Да таго ж, нарадзіўся ён у Вільні, а дзіцячыя гады правёў на Браслаўшчыне, дзе ў яго башкі быў родавы маёнтак, таму гісторык меў трывалае сувязь з Беларуссю, часта наведваў родныя мясціны і кантактаваў з беларускімі калегатамі.

Важнасць навуковага даробку Станіслава Алексан-

вядомымі ў колеры. У выніку некалькі алітэкаў гравюры былі ўручную надрукаваны на друкарскім станку, рэканструаваным паводле ўзору XVI стагоддзя.

Постар з выявай адноўленай гравюры пабачыў свет у выдавецтве «Белкартаграфія» разам з адмысловым буклетам, укладеным гісторыкам Алесем Перагулавым, у якім падрабязна патлумачаны змест выявы, апісаныя працэсы стварэння на ёй будыні, асобы, падзеі і рэаліі. А станок, на якім адбывалася рэканструкцыя гравюры, чакаюць новыя здзяйсненні — ён не застанеша ў майстэрні, а мусіць у будучыні зрабіцца часткай экспазіцыі адноўленага Старога замка ў Гродне, дзе можа з'явіцца пакой, прысвечаны гісторыі развіцця друкарскай справы. Ахвочыя наведаць музей нават атрымаюць магчымасць паспрабаваць самастойна надрукаваць тыя ці іншыя выявы на рэканструаваным варштале.

Антон РУДАК

Абшары старадаўняй карты

Бясконая вандроўка на Часе і Прасторы

Сёння свет зрабіўся сянейшы, падарожжы — значна прасцейшымі і даступнейшымі, чым у старадаўнія часы, а ўсе вялікія геаграфічныя адкрыцці, згасілі, даўно здзейсненыя. Але ж некалі былі часы, калі ўсё выглядала іначай — і, адпаведна, іначай выглядалі старажытныя карты, якія паказвалі выгляд зямлі ў адпаведнасці з тагачаснымі ўяўленнямі людзей аб навакольных абшарах. Свет гістарычных карт, створаных нашымі продкамі, і цяпер яшчэ захоўвае багата таямніц ды прыцягвае падарожнікаў у часе.

ГІСТОРЫЯ З ГЕАГРАФІЯЙ

Адным з найбольш актыўных асяродкаў, якія рэалізую сёння даследчыя і выдавецкія праекты, прысвечаныя гістарычнай картаграфіі Беларусі, можна назваць творча-асветніцкую студыю «Imago.by». Гэтая суполка аматараў і даследчыкаў гісторыі картаграфіі і старадаўняй гравюры гуртуе адмыслоўцаў у самых розных сферах, якіх аб'ядноўвае любоў да выяўленчых гістарычных крыніц. Пастаянная каманда студыі налічвае ўсяго некалькі чалавек, але ў межах кожнага асобнага праекта яны супрацоўнічаюць з самымі рознымі даследчыкамі, мастакамі, дызайнерамі і выдавецтвамі.

Арганізатар студыі Ілья Андрэў прыгавдае, што суполка распачала сваё існаванне ў 2006 годзе, а з 2013 года дзейнічае і яе старонка ў Сёйбі, якая змяшчае як артыкулы па гісторыі картаграфіі, так і алічбаваныя выявы старадаўніх карт і гравюр, якія даследчыкі адмыслова адшукваюць у архіўных і музейных калекцыях, у тым ліку за межамі Беларусі. Сваёй місіяй суполка бачыць напуўненне сучаснай культурнай і побытавай прасторы Беларусі вобразамі гістарычных выяваў, звязаных з мінуўшчынай нашай зямлі. Пачыналася ўсё з простага жадання бачыць вакол сябе больш візуальна, звязанага з беларускай гісторыяй, але з часам удзельнікі суполкі пачалі цікавіцца тэмай на больш глыбокім узроўні і заняліся вывучэннем ды даследаваннем выяўленчых і картаграфічных крыніц.

Каляровы постар з гравюрай Мацяся Цюнта «Выгляд Гродна».

Сам Ілья Андрэў па адукацыі інжынер, але, захапіўшыся вывучэннем старадаўніх карт, ён нядаўна паступіў у магістратуру гістарычнага факультэта БДУ, дзе распрацоўвае акурат тэму гістарычнай картаграфіі Беларусі. Сёння кола даследчыкаў гэтай тэмы ў Беларусі даволі вузкае, і неабходнась яе вывучэння як ніколі актуальная. Даследчык адзначае таксама, што існуе патрэба вылучэння гісторыі картаграфіі як асобнай навукавай дысцыпліны, і даследавання картаграфіі на памежжы гісторыі, геаграфіі і геалогіі. Надзённым застанецца і пытанне вылучэння з агульнага масіву тых карт, якія могуць разглядацца ў якасці першасных гістарычных крыніц.

НЕАЦЭННЫЯ СКАРБОНКІ ВЕДАЎ

Першыя карты, якія ствараліся на нашых абшарах, мелі свае адметнасці і адзнакі часу. Адным з асноўных арыенціраў, паводле якіх старажытныя картографы маглі найбольш дакладна выявіць месцазнаходжанне горадаў альбо іншых геаграфічных аб'ектаў, былі рэкі — водныя шляхі, па якіх альбо ўздоўж якіх звычай падарожнічалі людзі ў старадаўнія часы. Наогул, картаграфія заралася як адлюстраванне шляхоў і падарожжаў, таму часта на карты трапілі далёка не ўсе найбуйнейшыя гарады свайго часу, але затое на іх

ныя карты ўяўляюць з сябе складаную і дужа цікавую для вывучэння сукупнасць геаграфічнай і гістарычнай інфармацыі, якая можа прывесці ў многіх кірунках даследаванняў.

ВУЛІЦЫ ЗНІКЛАГА ГОРАДА

Вынікам вывучэння гістарычных карт з'яўляюцца выставачныя і выдавецкія праекты. Пазалетас, да тысячагоддзя першай летапіснай згадкі Брэста, суполка «Imago.by» падрыхтавала сумесна з выдавецтвам РУП «Белкартаграфія» альбом «Брэст на старадаўніх картах і планах», дзе можна знайсці найбольш адметныя карты, на якіх адлюстраваны горад і яго ваколіцы, пачынаючы з карты, складзенай арабскім географам аль-Ідрысі ў 1154 годзе. Аўтарамі тэкстаў да альбома выступілі Ілья і Валянціна Андрэевы.

За фінальную храналагічную мяжу альбома ўзяты час, калі старадаўні Брэст амаль цалкам знік з твару зямлі — як вядома, гэта здарылася ў 1830 — 1840-х гадах, пры будаўніцтве на месцы ранейшага горада слаўтай Брэсцкай крэпасці. З пабудовы старажытнага Брэста, у выніку такіх маштабных горадабудаўнічых зменаў, ацалелі ў змененым выглядзе толькі лічаныя будынікі. З увагі на гэта, тым больш каштоўнымі з'яўляюцца апублікаваныя ў альбоме планы старадаўняга горада, на якіх адлюстраваны

Першая карта з надпісамі па-беларуску.

якім ужо ідзе, тым не менш, будзе мець пэўнае адрозненне ў канцэпцыі ад брэсцкага. У яго мусяць увайсці каля палюара дзясяткаў гарадскіх планаў, паводле якіх можна прасачыць развіццё Мінска і ваколіцаў ад XVIII да XX стагоддзяў уключна з нерэалізаваным праектам пасляваеннай забудовы горада, створаным у 1944 годзе. У рабоце над альбомам, акрамя Валянціны і Іліі Андрэевых, прымае ўдзел таксама даследчык картаграфіі Мінска Павел Растоўцаў.

Наогул жа, у далейшай перспектыве, мяркуецца выданне аналагічных альбомаў, прысвечаных картаграфічнай спадчыне ўсіх абласных цэнтраў і адпаведных рэгіёнаў Беларусі. Пакуль аўтары схіляюцца да думкі аб стварэнні такога альбома з картамі Падняпроўя і Падзвіння. Гэтыя мясцовасці выклікаюць у даследчыкаў найбольшую зацікаўленасць перадусім з той прычыны, што менавіта гэты рэгіён знайшоў адлюстраванне на першых вайсковых картах часоў Лівонскай вайны, складзеных у другой палове XVI стагоддзя.

ШЛЯХІ СТАНАЎЛЕННЯ

Падрыхтаваны да друку і пераклад на беларускую мову грунтоўнай працы выдатнага польскага гісторыка Станіслава Александровіча «Картаграфія Вялікага Княства Літоўскага ад XV да сярэдзіны XVIII стагод-

дзінна пералусім палягае ў тым, што менавіта ён здолеў абгрунтавана давесці, як ужо ў пачатку XVII стагоддзя ў Вялікім Княстве Літоўскім выдаваліся арыгінальныя карты. Так, напрыклад, ён здолеў дакладна атрыбуаваць карту, выдалзеную каля 1603 года ў Нясвіжы па фундаўні роду Радзівілаў, а тым самым пацвердзіў, што яна была выдаленая менавіта на беларускіх землях. Дарэчы, гэта, найверагодней, была першая карта, якая пабачыла свет на тэрыторыі сучаснай Беларусі. Словам, тое выданне можа надаць істотны імпульс да абуджэння зацікаўленасці беларускіх гісторыкаў тэмай развіцця аўчыннай картаграфіі. Адметна таксама, што перакладчыкам кнігі выступіў вучань аўтара, кандыдат гістарычных навук Максім Макараў.

НОВЫЯ ФАРБЫ МІНУЎШЧЫНЫ

Удзельнікі суполкі займаюцца таксама вывучэннем і рэканструкцыяй друкарскай справы і тэхналогій, паводле якіх друкаваліся выявы пачатку XIX стагоддзя таму. У 2018 годзе студыя зрабіла рэканструкцыю вядомай гравюры «Выгляд Гродна з выездам у час сойма пры Жыгімонце Аўгусте», выкананай у 1568 годзе майстрам Маціясам Цюнтам. Паколькі ўсе асобы гравюры, якія дайшлі да нашых дзён, былі чорна-белымі, узнікла ідэя расфарбавання выявы па аналогіі з іншымі гравюрамі майстра,

ГЛЯДЗЕЦЬ НА СВЕТ ПА-БЕЛАРУСКУ

А пазалетас студыйя была адрукаваная выява рэдкай карты Беларусі, складзенай і выдаленай у 1919 годзе ў Вільні, найверагодней за ўсё — вядомым географам Аркадзем Смолічам. Карта мае змяшаны, фізічна-адміністрацыйны характар, і абаяраецца на звесткі, вядомыя з падручніка Смоліча «Геаграфія Беларусі», які акурат з'явіўся ў тым самым 1919 годзе.

Карта, выдавочна, мела выкарыстоўвацца на занятках геаграфіі ў гімназіях і школах з беларускай мовай навучання, якія дзейнічалі ў міжваенныя гады як у Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспубліцы, так і на тэрыторыі Заходняй Беларусі, што знаходзілася пад уладай Польшчы. Адметнасці карты перадусім у тым, што гэта першая ў свеце крыніца такога каштаў, напісана на якой былі зробленыя па-беларуску. Да нашых дзён, на жаль, дайшлі толькі некалькі арыгіналаў гэтай выявы.

Як працяг традыцый ужывання беларускай мовы ў картаграфіі, таксама пазалетас, студыйя «Imago.by» сумесна з РУП «Белкартаграфія» было рэалізавана стварэнне і выданне сучаснай палітычнай карты свету з надпісамі па-беларуску, дызайн якой распрацаваў мастак Саша Чабатароў. Як бачым, ва ўсе часы карты былі і застаюцца сродкам не проста адлюстравання навакольнага свету, але і зрабін гэта па-свойму, з пэўнымі нацыянальнымі адметнасцямі, наклаўшы на іх адбітак свайго часу і пакінуўшы след у гісторыі. А значыць, падарожжа ў часе і прасторы працягваюцца, і свет беларускіх карт чакае новых першаадкрывальнікаў.

Фота аўтара і з сайта Imago.by

Ад “Победы” — да эры электрамабіля

Часам мы не звяртаем належнай увагі на тое, што было створана за апошнія гады ў сацыяльна-эканамічнай сферы краіны. Між тым, без перабольшвання можна сказаць, што суверэнная Беларусь за мінулыя 30 гадоў змагла значна прасунуцца на шляху рэканструкцыі і мадэрнізацыі ключавых галін народна-гаспадарчага комплексу. Прынамсі праца любога творцы, які займаецца прамысловым дызамінам, шчыльна спалучана з поглядам на нацыянальны культурны асяродак як рэч вызначальную. Таму сёння брэндзі беларускіх прадпрыемстваў, якія спецыялізуюцца на машынабудаванні, адразу пазнаюцца і ў краіне,

і за яе межамі спачатку па сваіх візуальных адметнасцях. Гэта і кар’ерныя самазвалы “БелАЗ”, і трактары “Беларус”, і грузавыя аўтамабілі “МАЗ”, і спецтэхніка “Амкадор”, і сельскагаспадарчая тэхніка “Гомсельмаш”, і магутнае прадпрыемства па выпуску электратранспарту “Белкамунмаш”... Два мінулыя гады пазначылі яшчэ адну тэндэнцыю: устойлівую спажывецкую цікавасць насельніцтва рэспублікі да электрамабіляў. Летась стала вядома, што гэтая тэндэнцыя была заўважана кіраўніцтвам дзяржавы, у сувязі з чым у бліжэйшы час Беларусь плануе выйсці на праектаванне і вытворчасць пяці новых мадэляў айчынных электрамабіляў. У арганіза-

цыях НАН Беларусі ўжо выкананы шырокі спектр даследчых работ, у выніку якіх створаны эксперыментальныя і вопытныя ўзоры электратранспарту і яго кампанентаў. Вядома ж, над імі працавалі і будуць яшчэ працаваць у тым ліку і айчыныя дызайнеры. Відавочна, што гэтыя прыярытэты, у прыватнасці, увядзенне ў жыццё нацыянальнага электрамабіля, не абыйдуць увагай падчас абмеркавання праекта Праграмы сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь на 2021 — 2025 гады на VI Усебеларускім народным сходзе. Застаецца толькі дадаць, што па мерках гісторыі беларускае машынабудаванне, як галіна, зу-

сім маладая. Таму безумоўна пспехі яе дызайнераў, інжынераў, аўтаслесараў (насамрэч сапраўдных творцаў) заслугоўваюць несумненнай павагі. Бо ўсё пачыналася яшчэ ў 1944 годзе, калі ў зруйнаваным Мінску з машынакамплектаў, якія паступалі па ленд-лізу, збіраліся грузавыя аўтамабілі Ford, GMC, Chevrolet... Гэта ўжо была перамога на фронце адраджэння і далейшага ўздыму гаспадаркі Айчыны. А годам раней на аўтазаводзе расійскага горада Горкі (Ніжні Ноўгарад) савецкія дызайнеры і канструктары пачалі працу над вытворчасцю легендарнай легкавой аўтамашыны пад сімвалічнай назвай “Победа”. Як нараджалася яна — у расповедзе вядомага навукоўцы.

У пачатку 1950-х гадоў жыхары Мінска маглі бачыць новую аўтамашыну “Победа”, якая хутка рухалася па цэнтральным праспекце сталіцы. Не многія ведалі, што ў машыне едзе ніхто іншы як народны пэст Беларусі Якуб Колас. Уладальнікам аўта Пясяня стаў у 1953 годзе. Тады гэты лімузін быў найбольш камфартэльнай машынай, якой валодалі савецкія грамадзяне.

УСЁ Ж ПАЧЫНАЛАСЯ ТАК

Аб чым гаварылася вышэй, было ў 1950-я, сёлета ж спаўняецца 75 гадоў з часу пачатку выпуску савецкага аўтамабіля “Победа”, які верна служыў вялікаму беларускаму Пясяню. Першыя крокі па распрацоўцы машыны сталі рабіцца яшчэ ў ваенныя часы, у лютым 1943-га. Першапачатковыя эскізы новага аўтамабіля зрабіў мастак Усевалод Бродскі. Канчатковае ж дызайнерскае рашэнне машыны належала Веніяміну Самойлаву. Менавіта па яго эскізах былі створаны гіпсавыя мадэлі новага аўтамабіля ў маштабе 1:5, на падставе якіх і рабілася далейшая распрацоўка.

Спачатку стваральнікі новай машыны адштурхоўваліся ад нямецкай мадэлі “Опель-Капітан”, аднак у канструкцыю прататыпа былі ўнесены значныя змены, якія прывялі да стварэння зусім незалежнага ад аналага рашэння. Трэба заўважыць, што Самойлаву ўдалося сказаць новае слова не толькі ў савецкім, але і ў сусветным аўтадызайне. У канструкцыі створанага ім аўтамабіля былі выкарыстаны зусім новыя халды формаўтварэння: крылы, якія паглыталіся корпусам, утопленыя фары, адсутнасць выступаючых падножак, абцякальная

Аўто Пясяня

форма. Пазней пад уплывам савецкай “Победы” і многія замежныя аўтамабілі набылі такую абыякальную, кроплепадобную форму. Але першым у гэтым усе ж было за СССР. На жаль, Веніямін Самойлаў да ажыццяўлення свайго праекта не дажыў, неўзабаве пасля заканчэння работы над эскізамі ён па невядомых прычынах скончыў жыццё самагубствам. Пасля смерці Самойлава даводзіў знешні выгляд “Победы” яго калега, англічанін па нацыянальнасці Джын Уільямс, вылікі спецыяліст у галіне аўтамабільных кузавоў. Ён быў камуністам-інтэрнацыяналістам, братам сакратара кампартыі Вялікабрытаніі, удзельнічаў у грамадзянскай вайне ў Іспаніі і пасля перабраўся ў СССР.

Тэхнічным праектам “Перамогі” займалася група канструктараў на чале з вопытным спецыялістам у галіне аўтабудавання Барысам Кірсанавым. Вядучым канструктарам кузава быў А. Кірылаў. Стварэннем шасі і рухавіка кіраваў намеснік галоўнага канструктара заводу А. Крыгер, а кузава — Ю. Сарочкін. Першы вопытны ўзор аўтамабіля быў гатовы ў лістападзе 1944 года. Але першапачаткова машыну хацелі назваць не “Победа”, а “Родина”.

РЭЗЮМЕ СТАЛІНА

У ліпені 1945 года Сталіну паказалі новую, створаную на Горкаўскім аўтазаводзе легкавую аўтамашыну. Бацьку народаў аўтамабіль спадабаўся, але калі ён даведаўся, што яго хочучь назваць “Родина” (“Радзіма”), яхдна спытаў дырэктара прадпрыемства Івана Ласкутова: “І пачым Радзіму прадаваць будзеце?” Але ў стваральнікаў машыны

быў запасны варыянт назвы — “Победа” (“Перамога”), які і быў нададзены новаму аўтамабілю. Праўда, гаворача, што гэта толькі легенда, і назва машыны з самага пачатку была звязана з перамогай савецкага народа ў Вялікай Айчынай вайне. Дакладным жа з’яўляецца тое, што спачатку прадугледжваўся выпуск дзвюх мадыфікацый аўтамабіля: з 6-цыліндравым і 4-цыліндравым рухавіком. Пры гэтым першая мадыфікацыя лічылася асноўнай, другая ж прызначалася для камплектацыі таксапаркаў. Аднак калі новая машына была паказана Сталіну, той выкарыстанне 6-цыліндравага рухавіка не ўхваліў, сказаўшы, што ён будзе

лялася ў большасці ўручную, таму да канца 1946 года было выпушчана толькі 23 машыны. Масавая ж вытворчасць пачалася толькі з сакавіка 1947 года. Пры гэтым аўтамабіль падвергаўся мадэрнізацыі: была зменена пярэдняя частка машыны, заме-

Аўтамашына ГАЗ М-20 “Победа”.

чакае арышт. Але на ГАЗе блізіўся выпуск новых машын “ЗІМ” і джып ГАЗ-69, што без вопытнага галоўнага інжынера зрабілася б праблемай, таму Ліпгарта не кранулі. “Победа” падверглася мадэрнізацыі, у працэсе якой былі перапрацаваны і радыкальна зменены 346 дэталей і вузлоў кузава аўтамабіля.

расходаваць зшамат паліва. У выніку асноўны тыраж “Победы” стаў выпускацца з 4-цыліндравым рухавіком.

ПАЧАТАК МАСАВАГА ВЫПУСКУ

Выпуск “Победы”, якая афіцыйна мела марку ГАЗ-М20, пачаўся ў жніўні 1946 года. Літара “М” у індэксе абазначала слова “Молатавец” — з 1935 па 1957 год завод насіў імя Вячаслава Молатава. Цыфра “20” пачынала прыналежнасць аўтамабіля да новага модульнага рада з паменшаным рабочым аб’ёмам рухавіка (да двух літраў). Трэба сказаць, што зборка аўтамабіля ажыццяў-

“Победа”-кабрыялет.

ся не толькі на поўдзень, але і на поўнач, таму паўночныя аўтаўладальнікі стараліся знайсці замену прагумаванаму баваўнянаму верху: часам зверху проста наварвалі сталёны ліст, часам умацоўвалі верх са старых аўтамабіляў.

Да лета 1947 года было выпушчана 1700 “Побед”, але потым выпуск машын быў спынены. З’явілася шмат прэтэнзій ад спажывцоў, былі выяўлены сур’ёзныя недахопы канструкцыі. Галоўнае было ў някасным кузаве — няроўныя швы абшыўкі, негерметычнасць салона, нязручнае палажэнне задняга сядзення — людзі ўпіраліся галавой у столь. Да таго ж у машыне не было штатнага ацяпляльніка, і зімой у салоне было холадна. У выніку шматлікіх скаргаў на новы аўтамабіль з работы быў знят дырэктар заводу Іван Ласкутова, які літаральна паставіў на ногі прадпрыемства ў 1943 годзе. Гаварылі, што галоўнага інжынера заводу Андрэя Ліпгарта

“Победа”-кабрыялет.

ся не толькі на поўдзень, але і на поўнач, таму паўночныя аўтаўладальнікі стараліся знайсці замену прагумаванаму баваўнянаму верху: часам зверху проста наварвалі сталёны ліст, часам умацоўвалі верх са старых аўтамабіляў.

Да лета 1947 года было выпушчана 1700 “Побед”, але потым выпуск машын быў спынены. З’явілася шмат прэтэнзій ад спажывцоў, былі выяўлены сур’ёзныя недахопы канструкцыі. Галоўнае было ў някасным кузаве — няроўныя швы абшыўкі, негерметычнасць салона, нязручнае палажэнне задняга сядзення — людзі ўпіраліся галавой у столь. Да таго ж у машыне не было штатнага ацяпляльніка, і зімой у салоне было холадна. У выніку шматлікіх скаргаў на новы аўтамабіль з работы быў знят дырэктар заводу Іван Ласкутова, які літаральна паставіў на ногі прадпрыемства ў 1943 годзе. Гаварылі, што галоўнага інжынера заводу Андрэя Ліпгарта

ЗНОЎ “ПОБЕДА”!

У лістападзе 1949 года выпуск “Победы” ўзновіўся. Гэта ўжо была тая самая “Победа”, на якой ездзіў народны пэст Беларусі Якуб Колас. Акрамя кабрыялета, былі распрацаваны і іншыя мадыфікацыі: аўтамабіль-таксі, міліцэйская машына, “хуткая дапамога”. У 1951 годзе ў Польшчы на заводзе FSO (Fabryka Samochodow Osobowych) пачаўся выпуск “Победы” пад назвай “Варшава”, які доўжыўся на працягу 15 гадоў — да 1965 года. У СССР вытворчасць “Побед” вялася да 1958 года. За 12,5 гадоў было выпушчана 236 000 машын. У Польшчы ж аўтамабіляў “Варшава” сабралі больш за 253 000!

ЛЁС АўТАМАБІЛЯ ПЯСНЯРА

Кажуць, што машына Якуба Коласа на хаду і сёння і належыць унуку Пясяня Андрэю Данилавічу Мішкевічу.

Якаў ЛЕНСВ, доктар мастацтвазнаўства

У свеце сучаснай фалькларыстыкі і сучаснага фальклорнага мастацтва імя Наталлі Матыліцкай гучыць надзвычай аўтарытэтна. Так, яна навуковец-даследчык, выкладчык кафедры этналогіі і фальклору БДУКіМ. Але найперш — спявачка, выканаўца народных песень у старадаўняй, аўтэнтычнай манеры. На сцэнах падобныя спевы і дагэтуль рэдкасць, а што ўжо казаць пра канец 80-х гадоў, калі Наталля пачынала спяваць! Ці пра пачатак 90-х, калі ўзнік знакаміты гурт “Ліцьвіны” — ён адным з першых адкрываў беларускаму слухачу нашу музычную спадчыну. Вакалісткай “Ліцьвінаў” Наталля Матыліцкая і была. А потым спявала ў групе Юрыя Выдронка Ur’ia — там выдатна спалучыліся народныя спевы і сучасныя рытмы, спявала ў групе “Рада”, як сольная артыстка ўдзельнічала ў многіх міжнародных фестывалях, прадставіла нашу краіну на фальклорным фестывалі Еўрапейскага вяршальнага саюза, і многае-многае іншае. Сёння мы звернемся да гісторыі, да тых гадоў, калі працэс па адраджэнні беларускіх аўтэнтычных спеваў быў на самым пачатку, і прысвяцім нашу размову, сярод іншага, 30-гадоваму юбілею гурта “Ліцьвіны”, што адзначаецца сёлета.

Надзея КУДРЭЙКА

Як нараджаўся аўтарытэт аўтэнтыкі

— Як вы прыйшлі да спеваў, менавіта да аўтэнтычных спеваў?

— Лёсавызначальную сустрэчу з фальклорам мне падарыў філфак БДУ і яго традыцыйная фальклорная практыка. Дзякуючы ёй жыццё пайшло па іншым шляху, а не па тым, які я планавала. Я вельмі любіла літаратуру і таму паступіла ў 86-м годзе на філалагічны факультэт БДУ. Але я сябе проста тады яшчэ не ведала — не ведала, што па сваім прызначэнні я спявачка. Цяпер займаюся шмат чым — і навукай, і выкладаннем, і ўсё гэта люблю, але на першым месцы для мяне аказаліся спевы. Прычым практыку фальклорную мы з курсам праходзілі на маёй роднай Случчыне, і там я адчула такую любоў да народных песень, што проста не выказалі! Захапілася імі ўсім сваім гарачым юнацкім тэмпераментам.

Але ў школьныя гады пачуць аўтэнтычныя спевы мне не давялося. Я была актывісткай, старшынёй савета дружны — наша Грэская школа была самай вялікай у Случкім раёне. І нават на сцэне школьнай мне ўдалося паспяваць: відаць, ужо тады цягнула да нейкай народнай стылістыкі: я выконвала хоць і аўтарскі твор, але з фальклорнымі матывамі — “Оренбургскі пуховый платок”, які спявала Людміла Зыкіна.

— Ну так, звялі для таго часу рэпертуар — песні Зыкінай прадставілі адзін на ўсіх народ, а сваё песень мы асабліва і не ведалі.

— Сапраўды. Але некалькі гадоў таму Грэская школа адзначала сваё 150-годдзе, а мяне запрасілі на юбілей як артыстку, і вось там я ўжо паказала нашы спрадвечныя беларускія спевы! Тое, як праз многа гадоў я вярнулася ў родную школу з нашымі роднымі песнямі, мела для мяне асабліва каштоўнасць — што людзям гэта спатрэбілася, што яны высокая гэта апанілі.

“Мы адчувалі сябе рыцарамі...”

— Як даследчык вы прысвяцілі сябе песням менавіта Случчыны. Няўжо ў дзяцінстве вам немагчыма было пачуць сапраўды аўтэнтычны фальклор?

— Са сцэн такое дакладна не спявалася, аўтэнтыка там не гучала. А Грэск, трэба разумець, гэта не вёска была, а мястэчка, у яго свае асаблівасці. Калі б я жыла ў якой традыцыйнай вёсцы на Палессі, напрыклад, то абавязкова б пачула ад старэйшых. Пасля, ужо дарослая, я па Грэску і па бабулінай вёсцы Боркі пашукала ды й знайшла нейкі добра прыхаваныя песні. І ўвогуле паставіла сабе задачу як фалькларыст паздзіць найперш па роднай Случчыне, бо бачыла, што да яе ў даследчыцкі было менш увагі ў параўнанні з Палессем, хацела гэты дэфіцыт запоўніць. А 30 гадоў таму яшчэ былі бабулкі і нават дзядулькі, што памяталі, як спявалася раней, але ціхенька сядзелі сабе па хатах, бо ніхто ім і не цікавіўся. І вось просіш каго заспяваць нешта даўняе, а яны шчыра здзіўляюцца: “Так ты ў клуб ідзі, дзіцятка! Што мы табе заспяваем — гэта ж старое, каму яго патрэбна!” Вось так іх прывучылі, што старое — непатрэбнае.

— А калі вы самі нарэшце так заспявалі? Як пачыналіся “Ліцьвіны”?

— Пад час фальклорнай практыкі ў вёсцы Таль Любанскага раёна адна жанчына праставіла мне дзве вясельныя песні “Каб я знала ды я ведала” ды “Ой, клянвылісточка”. І выконвала яна

іх інтэнсіўна, гучна, жыва — што характэрна для аўтэнтычнай манеры. Яе спевы мяне моцна ўразілі, а песні я вельмі добра запомніла.

А як ўпершыню сама выканала іх на публіку, то з гэтага, можна сказаць, усё і пачалося — жыццё змянілася. Мая сяброўка-аднакурсніца Марына неўзабаве іграла вясельце са Зміцерам Сідаравічам, які потым стаў вядомым музыкантам і стварыў гурт “Камалот”. А Марына — дачка нашага славутага пісьменніка Паўла Місько, прычым пісьменніка з маёй жа Случчыны! Вось такія карункі лёс вядзе, толькі потым пачынаеш разумець усе гэтыя знакі звыш. І на самы канец свята Марына — такая малайчына! — кажа: “Наталля, дык ці заспяваеш ты вясельныя песні?” А Марына чалавек адукаваны, з вялікай любоўю да народнай традыцыі — як і бацька яе, Павел Місько: калісьці на вясельці самога Паўла Андрэвіча гучалі сапраўдныя аўтэнтычныя песні, і ён іх запісаў — меў цалую калекцыю запісаў.

Дык вось, Марына мне прапанавала, і думала, што, можа, я пабяюся. Але ж гэта не для мяне — бяшча. (смех) Я стала побач з маладымі і ад усёй душы і ва ўсю моц праставіла. Нечакана ў прысутных гэта выклікала неверагоднае захапленне. З аднаго боку, ніхто не чакаў такіх спеваў, а з другога — бышчам і чакалі ўсё! А чаму так атрымалася — гэта 87-ы год — бо сабралася творчая інтэлігенцыя. Быў, напрыклад, і Сярук Вітушка —

Першыя гады гурта, я лічу, былі вельмі значымі, нават знакавымі ў многіх сэнсах. А ў 94-м годзе я пайшла ўжо ў сольнае паванне.

— Наколькі я памятаю, такія спевы, як у “Ліцьвінаў”, многіх слухачоў тады здзіўлялі. Як вас прымалі, з якімі рэакцыямі вы сутыкаліся? “Ліцьвіны” ж былі практычна першымі, хто з аўтэнтычным фальклорам выйшаў на вялікія сцэны, у радыёэфіры нават.

— Так і было, мы былі першымі — мы ж і ў строі аўтэнтычнай апраналіся, і дэялекты стараліся перадаць, і інструменты мелі традыцыйныя. Уладзімір Берберуў, праўда, кажа, што “Дзянніца” усё ж раней была, але мы і альбомы запісалі, і многа выступалі, і мелі нейкую вядомасць. А наконт рэакцыі на нашы спевы — дык уся палітра! На ўра нас прымалі пісьменнікі, мастакі, частымі гасцямі мы былі на сцэне Дома літаратара, дзе тады творчае жыццё беларускае брэяла. Павел

цям панеслі песні людзям! Так хацелі паказаць ім нашы скарбы — бо людзі, можа, і не чулі! (смех) А раптам такі негатыў ад бышчам бы прэфесіяналаў. Праз многа гадоў мне сталі зразумельныя вытокі такіх меркаванняў. Вось па адной фразе, што мне тады сказала салістка народнага хора імя Цітовіча, усё можна зразумець: “Наталля, ну ў вас у ансамблі такі неакультураны гук!” Вось у іх у хоры акультураны, а ў нас — дзікі, ці што? (смех) У нас сапраўдны, беларускі.

— Але гэта вы згадваеце ўсё людзей адукаваных у мастацтвах, у культуры. А як са звычайнымі слухачамі?

— Да неабазнанай публікі дайсці было не вельмі проста і задачка. Неяк мы і на заводзе выступалі, дык нас слухалі, скажам так, са здзіўленнем. Хаця, здавалася б, многія рабочыя і самі з вёсак былі. Але яны не разумелі, чаму раптам такія сур’ёзныя спевы, бо фальклор жа гэта весела, жартоўна, — яны так прывычаліся. А я марыла патрапіць з канцэртаў у традыцыйную вёску. І такі канцэрт адбыўся, культуратэатнік са слухай вёскі Гацук Галіна Балахоўская нам яго арганізавала. І прыйшло многа бабулечак мясцовых, дык як яны слухалі! Вось хто ўжо усё разумее! Тады ўпершыню і мае башкі з Грэска на канцэрт прыхалі. Незабылі ўспамінаць.

— Праз 30 гадоў бачна, што вашы тагачасныя высілкамі былі надарэчнымі, цяпер такім снемам людзі ўжо не здзіўляюцца.

— Памятаю, што мы з Уладзімірам Берберавым тады адчувалі сябе проста воямі, рыцарамі на гэтай нізе — вяртання народу яго традыцыйнага мастацтва. Потым ніяма іншых гуртоў з’явілася, справа працягвалася. А якое неверагоднае, грандэёзнае свята — міжнародны фестываль аўтэнтычнага фальклору “Пінск — Мінск” — прыйшоў у Пінску ў 1996 годзе па ініцыятыве Інстытута праблем культуры: на яго прывезлі народных выканаўцаў з усіх рэгіёнаў Беларусі, тыдзень ішоў фестываль, адкрываў яго міністр культуры, тэлебачанне транслявала. Ніколі раней за ўсю гісторыю палобнага не было. Праўда, і потым больш не паўтарылася. Я заўсёды з гонарам згадваю, што я не толькі спявала, але і была вядучай гэтага фестываля.

І вось зараз мяне вельмі натхняе той момант, што пасля вялізнага перапынку ў маім супрацоўніцтве з Уладзімірам Берберавым юбілейны для “Ліцьвінаў” год мы пачалі разам — 9 студзеня выступілі з вялікай калядняй праграмай у мінскім касцёле Святога Роха. Спадзяюся, на 30-годдзе “Ліцьвінаў” у нас будзь і новыя сумесныя песні, і новыя сумесныя выступленні.

Фота з уласнага архіва Наталлі Матыліцкай

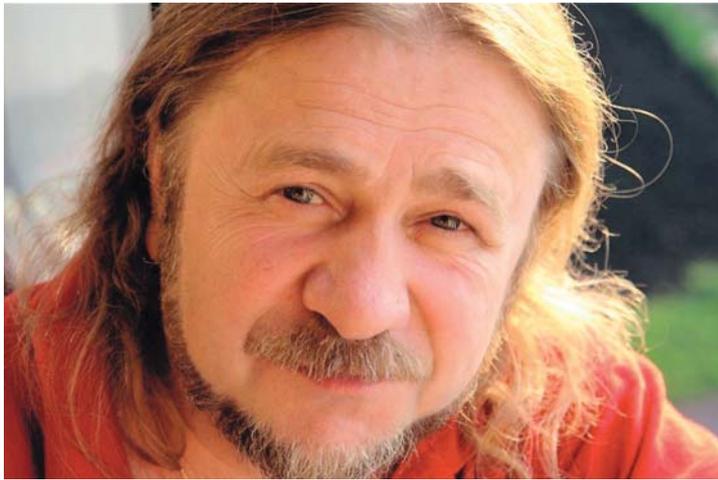
Наталля Матыліцкая ў лявахіцкім строі на міжнародным фальклорным фестывалі “Еўрафолк”. Масква, 2008 год.

— Але ж гурт “Ліцьвіны” ўзнік толькі ў 91-м годзе...

— Я потым і стала першай вакалісткай “Ліцьвінаў”, калі гурт утварыўся. Да 91-га года мы з ім выступалі ўдвох і паралельна шукалі, падбіралі сабе музыкантаў. Калі нас сабралася ўжо восем чалавек, з’явіліся “Ліцьвіны”. Праз год мы запісалі наш першы альбом, які меў вялікі рэзгалас, і мне ён надзвычай падабаецца — “Галуб на чарэшні, галубка на вішні”. Там нам вельмі ўдалася шматталосыя песні.

Мастаку Алесю ФАЛЕЮ, мабыць, як нікому іншаму ўдаецца увасабляць той аголены нерв авангарда, які наўрад ці адчуеш у акадэмічных музейных экспазіцыях заходніх музеяў, дзе гэты накірунак сёння актыўна прадстаўлены. Асабліва той нерв адчувальны ў яго асамбляжах і інсталляцыях, матэрыялы для якіх аўтар часцяком знаходзіць на сметніку. Гэтыя творы можна назваць своеасаблівым працягам яго экспрэсіўнага абстрактнага жывапісу — прыклад таго, калі карціна выходзіць за ўласныя рамкі і набывае аб'ём. І наўрад ці хто назаве тыя “трэш-творы” неэстэтычнымі. Здаецца, усё акурата наадварот: яны ўсцяж прасякнутыя эстэтыкай — праўда, да вычварнасці своеасаблівай. Ідэю ў большасці выпадкаў расшыфраваць немагчыма — на тое яна і абстракцыя. Але аўтар валодае выбітнай здольнасцю прымушча матэрыял — хай гэта будучы фарбы, або, скажам, іржавая бляха — гаварыць самому за сябе.

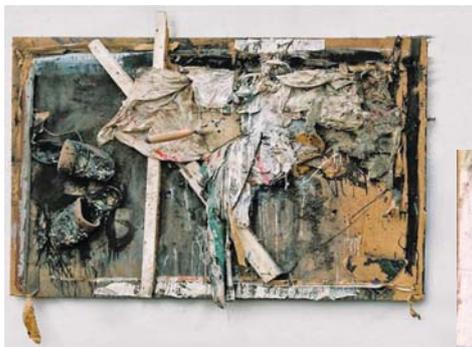
Мабыць, менавіта гэта найперш і прываблівае нават вельмі спакушаных у сучасным мастацтве гледачоў. Звязаўшыся віртуальна з мастаком, меркаваў заспець яго ў родных Баранавічах — але ён адказаў мне з іншай краіны, з Чарнагорыі, дзе мае неблагуу славу.

— Я быў сам здзіўлены, калі два гады таму праз Інтэрнэт мяне знайшоў расійскі галерыст Марат Гельман, які цяпер перабраўся ў Чарнагорыю, ды праланававу мне прапанаваць колькі месяцаў ў Будве — першаю з беларускіх мастакоў. Акурата днём пабываў у яго галерэі — і быў агаломшаны ад шчасця, даведаўшыся, што там цэлая зала аддаленая пад мае творы.

А наогул выставаў ды пленэраў у майё біяграфіі ўжо недзе з паў соцень, і збольшага за мяжой. Ды і цяпер я вам адказаў з Чарнагорыі, дзе працую ўжо не ўпершыню. Тут цёпла,

Што тоіцца за плямамі фарбы? Майстар, які не грэбуе... смеццем

Ілья СВІРЫН

— Звычайны шлях беларускага мастака — вучэльня або Парнат, потым Акадэмія. Але ў вас ён, наколькі я разумею, не надта тыповы...

— Думаю, усё ад мамы. Я нарадзіўся ў далёкім 1959 годзе ў вёсцы Задзвезя непалёк ад Баранавічаў, там і гадаваўся. Час майго дзяцінства — мякка кажучы, не самы зможны, але ж пласцілін ды алоўкі ў нашым доме былі заўсёды. Ды і мама мая — асоба творчая: у маладосці яна аздабляла шыбы яркімі малюнкамі з букетамі кветак!

Што да адукання... Яна ў мяне мо і неспышная, але ўсё ж мастацкая. Скончыў я Віцебскі тэхналагічны інстытут лёгкай прамысловасці па спецыяльнасці “мастацкае праектаванне вырабаў тэкстыльнай і лёгкай прамысловасці”. І быў там на добрым рахунку. Ужо ў студэнцкія гады Музей сучаснага выяўленчага мастацтва набыў у сваю калекцыю мой габелен. А ў выпускны 1992 год я стаў лаўрэатам студэнцкай выставы ў Віцебску.

— А ці паўплывала такая прыкладная, здавалася б, адукання на вашу цяперашнюю творчасць?

— Так, нават вельмі! У інстытуце ў мяне былі выдатныя выкладчыкі — самі па сабе добрыя мастакі. Дзякуючы ім я спасцігнуў паняцці стылізацыі, кампазіцыі, колеру — і наогул свабоды

мастацкага мыслення. А гэтае паняцце мае ўніверсальны характар ды не надта залежыць ад сферы яго прымянення.

— Здавалася б, у тыя гады, нішто не прадвясціла вашага захаплення “ўпаднічкай”, як пісалі ў савецкіх газетах, эстэтыкай...

— Вы не паверыце, але ў студэнцкія гады я быў утраленым рэалістам! Прычым гэта ў мяне, скажу без лішняй сціпласці, надзвычайна атрымлівалася. Ужо на другім курсе я ўдзельнічаў у рэспубліканскай выставе — што ў тыя гады для студэнта было амаль нерэальна. Праца тыя называлася “Красна-лукі”. Там пакошаны плот, дрэвы, жывапіснае месіва зямлі і калюжынаў... Магчыма, з мяне атрымаўся б добры рэалістычны мастак — каб не адзін выпадак.

Адным сонечным летнім днём я мімаходзь завітаў у майстэрню аршанца Бory Іванова. Разглядаючы яго працы, адчуў, як па спіне ажню мурашкі прабеглі — настолькі моцнымі былі мае ўражанні. Чым мяне гэтак зачэпілі тыя фігуратыўна-дэкаратыўныя кампазіцыі? Ды найперш сваім духоўным напуўненнем, якому аўтар аддаваў выразную перавагу перад усім іншым. З таго дня ў майё свядомасці нешта памяналася. Працы ў рэалістычным кірунку паступова сталі адыходзіць на другі план. Пачаліся эксперыменты, няўрымслівыя пошукі сябе... І так ужо недзе 25 гадоў!

— Не шкадуеце цяпер, што не той шлях абралі?

— Не, бо гэты шлях — мой. Калі б хто з мастакоў ведаў, як яно трэба насамрэч, як яно павінна быць “правільна”, дык без ваганняў бы тое рабіў. Але я адказаў не маю, воль і даводзіцца іх несупынна шукаць. Ды і сёння не магу назваць сябе адэптам таго ці іншага канкрэтнага напрамку. Проста так склалася, што абстрактнае, беспрадметнае мастацтва мне бліжэй. Але гэта не значыць, бышчам я лічу яго “адзіным верным”.

— А наколькі на вашы пошукі паўплывалі далейшы ды іншыя авангардысты — асабліва рух arte povera?

— Не магу сказаць, што заходняе мастацтва надта на мяне паўплывала. Па адной простай прычыне: у гады майё малалосці паспрабуй ты знайсці пра яго інфармацыю — яна практычна да нас не трапіла. Запое я шмат спасціг дзякуючы працам Малевіча, Кандзінскага, Шагала — усё ж, яны былі больш даступнымі за тое ж arte povera. А збольшага неяк яно само, сваім ходам...

— Што тоіцца за плямамі фарбы на вашых палотнах: ідэі або эмоцыі?

— Я нежк аднойчы зрадуеў, што працы трэба пісаць не столькі розумам, колькі сэрцам. Чым менш ты імкнешся прыўнесці ў твор нейкія думкі, тым больш іх там у выніку апына-

ецца. Таму імкнуся ўсё рабіць на падсвядомым узроўні. Каштоўнасць працы, на мой погляд, заключаецца ў эмацыйным, духоўным і экспрэсіўным напуўненні. Калі твор алёбуецца, у ім нараджаецца цэлы свет, космас.

— Большасць вашых работ нават назвы не маюць, і праінтэрпрэтаваць іх вельмі праблематычна...

— Але гэта не перашкаджае разуменню. Многія бачаць у іх нешта кранальнае, трагічнае... Нейкую маю непасрэдную рэакцыю на ўласны адчуванні ад гэтага свету. І ў значнай меры такія гледачы маюць рабыню.

— Чым вас прывабліваюць рэчы, пазбаўленыя сваіх першасных функцый? І па якіх прыкметах вы іх абраеце, каб надаць ім новае, мастацкае значэнне?

— Я выкарыстоўваю ў сваіх працах абсалютна лобны матэрыял, няма ніякіх рамак або абмежаванняў. І вельмі часта гэта тыя рэчы, якія ўжо былі ва ўжытку. Яны паспелі набрыняць глыбокім духоўным зместам, уабралі ў сябе сваю эпоху і час. Зразумела, новая ікона адрозніваецца ад намаленай стагоддзямі. Зразумела, што гартаючы пажоўклыя старонкі старога

фаліянту, ты атрымаеш зусім іншыя ўражанні, ніж ад новай кнігі. Але ж тое самае можна сказаць літаральна пра кожную рэч — скажам, чайнік або пральную машыну. Цягам гадоў яны назіпаваюць нейкую энергію, інфармацыю — гэта нават вонкава адлюстроўваецца, у

Звычайна творы Алеся Фалея назвы не маюць.

адцення колераў, якія набывае іх паверхня. Як мастак я вельмі востра тое бачу.

— Вы жывяце ў невялічкім горадзе, дзе наўрад ці ёсць насычанае мастацкае жыццё. Для творчасці такое адлюшчэнне — гэта добра ці не?

— Я па мяне — вельмі нават няблага. Ты маеш удосталь часу, каб занурываць у сваёй майстэрні ды працаваць, і ніякая мітусня цябе ад гэтага не адцягне. Вядома, камунікацыя з іншымі мастакамі таксама патрэбная, але хіба толькі ў меру. Мне яе хапае.

— І дапамагае тут, вядома, Інтэрнэт. Вашы творы ў сацсетках “лайкаюць” сотні людзей з усяго свету. Ці спрыяе віртуальная папулярнасць нейкім канкрэтным праектам — скажам, запрашэнню на выставы?

горы, вінаграднікі, прыгожае бязлюднае месца. Адзін мейдзонт стварыў тут свайго кштальту гатэль для мастакоў і запрасіў мяне туды.

— У вашай біяграфіі згадваецца званне “Майстар”, атрыманае на міжнародным фэсце ў Санкт-Пецярбург. Але ці можна стаць майстрам, працуючы са смеццем?

— Думаю, так. Раней у мяне была адна ўдалая праца з дзясці, а цяпер атрымліваюцца ўжо недзе дзевяць. Гэта досвед, прафесіяналізм. Я менш хістаюся, менш раблём памылкаў...

— Цікава, а які ў дадзеным выпадку крытэрыі “удаласці”? Па чым вы мяркуюеце, што праца атрымалася? Пагадоў, традыцыйны паняцціны апарат мастацтвазнаўцы тут наўрад ці прымянялі.

— А хто вам сказаў, што ў маіх творах няма, скажам, кампазіцыі? Гэта няпраўда! У іх ёсць усе тыя параметры, якія характэрны для класічнага твора — хіба, можа, выяўленыя яны па-іншаму. Таму я перакананы, што да абстрактнага жывапісу таксама могуць дапасоўвацца такія паняцці, як майстэрства і прафесіяналізм.

— Аднавельна, вы лічыце, што ў мастацтве ёсць нейкі ўніверсальны прынішпы, агульны для ўсіх эпох і стыляў?

— Ведаецца, нехта гаворыць па-беларуску, нехта па-англійску... Калі ты за межнюю мову не ведаеш, дык і сонцу сказанага не зразумееш, а незнаёмыя словы могуць падацца табе грубымі ды недарочнымі. Хаця, вядома ж, кожная мова па-сваёму прыгожая. Дый кажучы людзі часта пра адны і тыя самыя рэчы, важныя для ўсіх часоў ды народаў. Тое самае і ў мастацтве.

Фота з архіва мастака

На выходных прымаў у гошці сяброў. Гаманілі ў тым ліку і пра псеўданімы. Зноў прыйшлі да высновы, што самы таямнічы ў пісьменніка Яўгена Скурку — Максім Танк. Нават пры жыцці Яўгена Іванавіча не далі рады высветліць, як спалучаецца летуценная філасафічная паэзія з бранябойнай магнутснаю баявой машынай. А сапраўднае тлумачэнне можа быць такім: вельмі любіў творца нешматслоўную прыгажосць усходніх хоку і танка. У гэтую версію прыгожа ўкладаецца і “Максім”. Менавіта Багдановіч, які браў ад сусветнага мастацтва самае лепшае, ці не першым у нас стварыў чудаўныя ўзоры танкі. З таго часу і вабяць літаратара ў японскія трохрадкоўі, у якіх майстры дасягаюць сапраўдных вяршынь мастацкай эмацыянальнасці. Адным з такіх старадаўніх майстроў быў Басё. Вось як пераклаў адно з ягоных трохрадкоўяў пра хуткаплыннасць жыцця Алесь Разанаў: “О, як я зайздросчу ёй: у гарах/ сакура за- красавала”. Сакуры на Беларусі няма. Але я адчуваю, як у сумёцістым ляску пад Мінскам збіраюць сілы, каб няўмольна пабачыць свет, падснежнікі. І няма такой сілы, якая стрымала б вясну. Трывайце, людцы, колькі ўжо той зімы!

Яўген РАГІН

Чудаўныя ўзоры рэгіянальнай танкі...

“25 студзеня Уладзіміру Высоцкаму споўнілася б 83 гады, — піша дырэктар Навагрудскага раённага Цэнтра культуры і народнай творчасці Наталля Кавальская. — Мы правялі з гэтай нагоды вечар аднаму з самых харызматычных людзей мінулага стагоддзя, каб паслухаць яго вершы і песні, каб зноў згадаць спевака, паэта, акцёра. У канцэрце выступалі пастаняныя ўдзельнікі рэгіянальнага фестывалю-конкурсу бардаўскай песні памяці Высоцкага “Музыка сэрцаў”, прыхільнікі творчасці Аляксандр Каўцэвіч, Міхаіл Зізюк, Аляксандр Фарботка, Аляксандр Абадзіньскі, Генадзь Аліевіч, гошці з Мінска — стваральнікі хатняга музея Уладзіміра Высоцкага Сяргей Акуліч з сунтугай Нінай. Усім удзельнікам канцэрта мы падарвалі сучасныя календары з адлюстраваннем Высоцкага”. Сёння немагчыма ўявіць карыстанне грамадскім транспартам, паход у краму, кінатэатр, кавярню, нават у школу ці на працу без ахоўнай маскі, — піша Наталля. — Каб застацца абароненым ад вірусаў і адначасова быць у трэндзе, добра выглядаць і праявіць індывідуальнасць, неабходна мець асабліваю маску. Таму наша ўстанова прапанавала наведвальнікам стварыць імагінатывую ахоўную маску самастойна. Пры гэтым натуральнае тканінае размаляваецца акрылавымі фарбамі наводзе ўласнага эскізу. У выніку маскі атрымаюцца ўнікальнымі”. У дадзеным выпадку заставацца ў трэндзе — значыць быць непаўторным. Натуральнае жаданне лоблага сапраўднага творцы.

чытачам дае, і іх фізічную падырхтаннасць правярае. Ды яшчэ і вітаміны ўсім раздае: яблыкі, апельсіны, мандарыны. Ну як з такім не збараваць? Малодшы навуковы супрацоўнік Ганцавіцкага раённага Дома рамёстваў Наталля Білімава не пакідае нас без цікавых навін. Гэтым разам яе допіс не толькі цікавы, але і карысны для іншых рамеснікаў і кіраўнікоў ад культуры. “Сёння немагчыма ўявіць карыстанне грамадскім транспартам, паход у краму, кінатэатр, кавярню, нават у школу ці на працу без ахоўнай маскі, — піша Наталля. — Каб застацца абароненым ад вірусаў і адначасова быць у трэндзе, добра выглядаць і праявіць індывідуальнасць, неабходна мець асабліваю маску. Таму наша ўстанова прапанавала наведвальнікам стварыць імагінатывую ахоўную маску самастойна. Пры гэтым натуральнае тканінае размаляваецца акрылавымі фарбамі наводзе ўласнага эскізу. У выніку маскі атрымаюцца ўнікальнымі”. У дадзеным выпадку заставацца ў трэндзе — значыць быць непаўторным. Натуральнае жаданне лоблага сапраўднага творцы.

Смачная навіна з Гальшанаў, што ў Ашмянскім раёне. Уявіце вінтажны самавар, упрыгожаны, як ёлка гірляндамі, нізкімі з абаранкамі. Чайны водар, духмянасць свежых абаранкаў — гэта неад’емная частка сустрэчы сяброў амаатарскага аб’яднання людзей сталага веку “Галы — не

На здымках:

- 1 “Вясёлы валёнак”: гульня дзятвы па-свіслацку.
- 2 Майстар-клас у Ганцавіцкім раённым Доме рамёстваў.
- 3 Самадзейны мастак Віталь Верас і яго “Развагі”.
- 4 Ларыса Глінская — таленавітая майстрыха з Бярозы.
- 5 Пасядзелкі вакол самавара ў Гальшанах.

бяды”. А гаспадыня тут — Любоў Шчарбакова, у якой усё з любоўю. І мне паведамілі, што галоўным конкурсам на пасядзелках было алдаванне, з чаго варонне зроблена. Пераможцам засталіся самыя мяккія ды духмяныя бублікі. І ўвогуле, самавар, рэч сем’яўтаральная. Яе ў кожнай сям’і варта мець. Падалося, што і сапраўды ў мяне інтаншчы катэ Матроскіна з’явіліся?

Чаю з абаранкамі пакашталаві, можна і Гальшанскі замак наведваць. Тут, як паведамляе Аліна Санюк, працягваецца рэканструкцыя з аднаўленнем. З’явіліся два збудаванні. Гэта візіт-цэнтр, узведзены за сродкі мясцовага бюджэту. Металыст раённага Цэнтра культуры Сяргей Жылік удакладняе, што ў адным пакоі размяшчаецца сучасная крама, побач — ка-са, інфармацыйная панель за звесткамі пра мясцовыя славуці і інфраструктуру: адрасы гасцініц, пунктаў грамадскага харчавання, агра-здзіб, банкаў. Ствараецца электронны каталог сучаснай прадукцыі. Значнае месца тут займае кераміка. Ёсць і выявы містычных насельнікаў замка. Аўтар — майстар аддзела рамёстваў і традыцыйнай культуры Мар’ян Козар. У візіт-цэнтры падключана ацшпленне.

Другое амяшканне адведзена пад санітарныя патрэбы. Што тычыцца прызмакмавай тэрыторыі, то ўвечары яна набывае асабліва містычны выгляд. Палсяцялецца не толькі паўночная вежа, але і парэшткі сцен ды да-рожкі, што вядуць да гісторыка-культурнага аб’екта. Словам, работы, распача-тыя ў 2017 годзе, працягваюцца. Сённяшні актэнт — на ўнутранай аздобе вежы, дзе размесціцца “халодная” экспазіцыя. Камін на адным з узроўняў будзе адноўлены на тэхналогіі XVII стагоддзя.

Ашмяншчына на дробязі не размяняецца. Таму пазнаёмчымся яшчэ з некалькімі навінамі. Першая — з раённай бібліятэкі. Загачык аддзела абслугоўвання і інфармацыі Святлана Галінская распавядае пра чарговы акцыю: “Бібліятэкар Вольса Швец і я наведвалі вучняў 9 класа Ашмянскай гімназіі № 1, правялі відэакруіз “Мой край”, прымеркаваны да 680-годдзя з часу ўпамінавання Ашмян у “Хроніцы літоўскай і жамойцкай”. Другая навіна — клубная, з аграгарадка Граўжышкі. Тут прайшла спартыўна-забай-лільная праграма. Вёў яе Эдуард Булкевіч. А аддзел культуры і вольнага часу вёскі Гродзі таксама правёў сямейна-спартыўнае свята.

Асабліва арыгінальны ака-заўся конкурс на кіданні вал-лёнка на адлегласць. У цэнтры ўвагі знаходзіўся валёнак і падчас з’яўляўся дзіцячай гульні, што прай-шла ў Грынкаўскім сектары культуры і вольнага часу, што ў Свіслацкім раёне.

Бібліятэкар Зоя Хлебнікава з Бераставіцы піша: “29 студзеня ў Аляксандраўскай сельскай бібліятэцы прайшоў патрыятычны ўрок “Сінонімы памяці”, прысвечаны Міжнароднаму дню памяці ахвяр Халакосту. На яго былі запрошаны сямікласнікі мясцовай школы з класным кіраўніком Алай Ляшчэвіч.”

Навіны з Гомельшчыны — самая чаканьня, бо незвычайна рэдкія. Гэтым разам прыйшоў допіс з Музея бітвы за Днепр, які ў Лоеве. Тут працуе выстава аўтографу Івана Шамякіна, прысвечаная стагоддзю з дня нараджэння народна-га пісьменніка. У экспазіцыі — выданні Шамякіна, якія аўтар пакінуў жыхара-рам горада падчас сустрэч у гарадскім пасёлку. Самы рарытэты прадмет — фотаздымак 1956 года, дзе па-этэгі і празаікі адлюстраваны разам з лоеўскімі чытачамі. На фота не толькі Шамякін, але і маладыя Міхась Кала-чыньскі, Піліп Пятрач, Мі-кола Нагнібада, Анатоль Вялюго.

У Гродзенскім абласным металычным Цэнтры народнай творчасці працуе выстава майстроў аддзела этнаграфіі, фальклору і рамёстваў Гродзенскага раённага культурна-інфармацыйнага цэнтра. Вядуць металыст гэтай установы

Наталля Рамановіч распавядае, што акрамя драўля-ных музычных інструмен-таў Мар’яна Скрамблэвіча тут выстаўлены вырабы з саломы Валяціны Краўчук і Ірыны Шавельскай, вы-цінанкі Ташыны Нікіціч, інтэр’ерныя падушкі Марыі Ракевіч, ручнікі Наталлі Ка-вальскай, кіраміка дзвюх Ташлян — Рублеўскай і Сяргейчык, разьба па дрэ-ве Ларысы Касіцкай і трох Уладзіміраў — Астапчыка, Пакумейкі і Кемяжука.

Кіраўнік народнага клу-ба майстроў “Суквецце” дзіцяча-юнацкага спар-тыўна-эстэтычнага цэнтра горада Бярозы Зоя Гукіна напісала пра поспех ганча-ра Ларысы Глінскай — кі-раўнікі гуртка керамістаў і актыўнай удзельніцы зга-данага клуба майстроў на-роднай творчасці. Ларыса Дзмітрыеўна стала лаўрэ-атам міжнароднага фестывалю-конкурсу “Арт-парад у Віцебску”, прымеркава-нага да “Славянскага база-ру...”

Гапошня на сёння наві-на — з Бабруйскага Палаца мастацтваў. Спецыяліст ад-дзела мастацкай творчасці Алена Нялюбіна распавядае пра персанальную выставу маладога самадзейнага ма-стака Віталія Вераса. Творчы вабіць не толькі жывапіс, досыць плённа ён працуе ў жанрах комікса, графічнага партрэта, музычнай афішы. Экспазіцыя з 16 твораў на-зваецца “Развагі”.

Беражыце сябе, шаную-ныя! Сустрэнемся праз ты-дзень.

Крок да моманту ісціны

Ляхавіччына шануе памяць славутага земляка

“У якой бы краіне свету ні давалося быць, усё параўноўваў са сваімі Федзюкамі”, — пісаў у аўтабіяграфічнай “Споведзі” знакаміты беларускі кінарэжысёр Міхаіл Пташук. Федзюкі — вёска ў Ляхавіцкім раёне Брэсцкай вобласці, дзе рэжысёр нарадзіўся і вырас. Былі потым розныя сталіцы свету, былі слава і званне народнага артыста Беларусі, былі дзяржаўныя прэміі і перамогі на вялікіх кінафестывалях. А думкі пастаянна вярталі ў родную вёску. Жыццё Міхаіла Пташука абарвалася ў аўтакатастрофе ў 2002 годзе. І цяпер на яго роднай ляхавіцкай зямлі штогод, на дзень нараджэння рэжысёра 28 студзеня, адбываюцца памятныя святочныя падзеі. І сёлета цэлы Тыздзень памяці Міхаіла Пташука прайшоў на Ляхавіччыне.

Надзея КУДРЭЙКА

Міхаіл Пташук — адзін з самых славных кінарэжысёраў Беларусі, яго фільмы — у залатым фондзе беларускага кіно. Адна з апошніх стужак — “У жніўні 44-га...” — папулярна і зараз, не пакідае экраннаў тэлебачання. Фільмы паводле твораў нашых выдатных беларускіх пісьменнікаў — “Знак бяды” Васіля Быкава, “Вазьму твой боль” Івана Шамякіна, “Чорны замак Альшанскі” Уладзіміра Караткевіча — маюць для беларусаў асаблівую каштоўнасць. Да-

фа, у якой рэжысёр загінуў. Было яму 59 гадоў. Сям’я яго — жонка, дачка — жыла ў Мінску, маці за некалькі гадоў да таго пакінула свет, а бацька памёр яшчэ ў 1946-м, прыйшоўшы з фронту інвалідам. Родная хата ў Федзюках пасля гібелі рэжысёра — звычайная сялянская хата — стаяла сабе і пакрысе трухлела. Але неаб’якавыя людзі з саміх Федзюкоў, з Конькаўскай школы, якая раней была Федзюкоўскай, з сярэдняй школы №13 Баранавічаў, дзе будучы рэжысёр вучыўся ў старэйшых класах і пасля заканчэння якой пасхаў

шаны яго прававы статус — цяпер ён перададзены ва ўласнасць Конькаўскага сельсавета, да якога належыць вёска Федзюкі. І, як паведаміў на мітынг-рэзюмэ “Чалавек, які хацеў жыць і ствараць...”, што адбыўся 28 студзеня ля гэтага дома, старшыня Ляхавіцкага раённага Савета дпутатаў Леанід Калбаса, у далейшым запланаваны рамонтныя работы ўнутры дома, электрыфікацыя, аднаўленне пяхнога ацяплення і афармленне ў доме музейнага пакоя. “Сёння для нас дом, у якім нарадзіўся і вырас Міхаіл Пташук, неацэнная культурная спадчына, і наш абавязак —

дзець мае фільмы, можна пераканацца, што ў кожным з іх адна і тая ж хата па планіроўцы. Калі чытаў аповесць “Знак бяды”, бачыў свой дом, у якім вырас і з якога так рана пайшоў “у людзі”, бачыў, як героі Васіля Быкава ходзяць па маім доме. Я ведаў кожны рух Сяпелі са “Знака бяды”, кожны рух Івана Батрака з шамякінскага рамана “Вазьму твой боль”. Нічога не трэба было прядумляць — усе героі рухаліся па маім федзюкоўскім доме...”

Натуральна, на захаванне памяці пра свайго славутага земляка, які зрабіў такі значны ўнёсак у беларускае мастацтва, многа гадоў працуюць і культурныя ўстановы Ляхавіччыны. Сёлета адзначаўся 78-ы дзень нараджэння Міхаіла Пташука, а цяпер, паводле слоў дырэктара ДУК “Ляхавіцкая раённая цэнтралізаваная клубная сістэма” Юрыя Грыня, яны ўжо ў думках, як ім ярскава і гучна адзначыць 80-годдзе з дня нараджэння рэжысёра, бо гэта сапраўды павінна быць нешта адметнае. Але і сёлета ўвесь тыздзень культурныя і адукацыйныя ўстановы Ляхавіччыны ўспаміналі рэжысёра. У Ляхавіцкай цэнтральнай

Мітынг-рэзюмэ “Чалавек, які хацеў жыць і ствараць...”

як яму падабалася проста прыехаць пабыць у адзіноце ў яблыневым садзе, падзілялася дачка рэжысёра Анжаліка Пташук. Сама яна працуе рэжысёрам на Беларускім радыё.

А ў гэралдычным Доме культуры Ляхавічаў адбыўся вечар памяці, гучалі не толькі прамовы і ўспаміны, але і песні з фільмаў Міхаіла Пташука ў выкананні артыстаў аматарскіх калектываў. Сцэны са стужак не толькі паказваліся на экране — народны тэатр “Дом Дыягена” Ляхавіцкага ГДК паказаў арыгінальную тэатральную панастаўку — з эпизодаў фільмаў рэжысёра. Дарэчы, “Дом Дыягена” нядаўна атрымаў Гран-пры фестывалю “Тэатральнае Палессе”.

А яшчэ пад час вечарыны быў паказаны 15-хвілінны відэафільм “Наш

першы радкоў. Нарадзіўся Міхаіл Пташук у 43-м годзе, калі Федзюкі былі пад акупантамі:

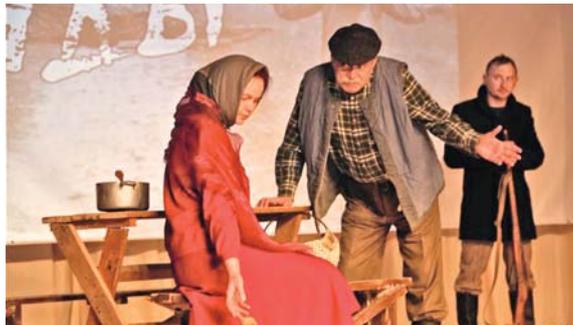
“Я вырас сярод слёз. Мне і дасення здаецца, што вочы мае бачылі толькі слёзы, а вушы чулі толькі плач. Я бачыў і чуў іх у кожнай хаце: плакалі бабы, што засталіся ўдовамі пасля вайны, плакалі дзеці, што сталі сіротамі, плакалі бацькі, што страцілі сваіх дзяцей. У Федзюках не было дома без сірот. Такім домам быў і наш...”

І можна патлумачыць неўразуменне вясцоўцаў, калі гэты вялікі рыжы хлапец захацеў стаць рэжысёрам. Усе здзівіліся — адкуль, што? Як ён асмеліўся паехаць у Маскву, як здолеў паступіць у адну з самых прэстыжных за саветкім часам навучальных устаноў — Вышэйшае тэатральнае вучылішча імя Б. Шчучкіна, асабліва пасля таго, як яго адлічылі з мінскага тэатральна-мастацкага інстытута? Якім чынам так хутка пачаў атрымліваць прызвы на фестывалях і стаў цэлай эпохай для беларускага кінематографа? Адкуль і што ўзялося — алказ таксама можна знайсці ў аўтабіяграфічнай кнізе “І плач, і слёзы”. Узлялося, канешне ж, з дзяцінства, з Федзюкоў:

“О, гэта старая-старая гісторыя. І пачынаецца яна ў дзяцінстве. Калі ў мяю родную вёску прывозілі кіно, я першым імчаў за белым палатном для экрана, што дазваляла глядзець кіно бясплатна. Гэта былі самыя шчаслівыя імгненні! Потым да нас прыхаў тэатр, і я глядзеў спектаклі. А пасля — памятаю, як быццам учора гэта было — палышоў да акцёраў і сказаў, што тыя не так іграюць! Рэжысёр тэатра пагадзіўся і заўважыў: “Быць табе рэжысёрам!” Маленкі вясковы хлапчук і сам яшчэ не ведаў, што зрабіў першы крок да сваёй будучыні”.

Дачка рэжысёра Анжаліка Пташук у хаце.

Сцэна з фільма “Знак бяды” ад народнага тэатра “Дом Дыягена”.

рэчы, “Вазьму твой боль” у 1980 годзе здымаўся і ў родных для рэжысёра Федзюках, вясцоўцаў нават можна ўбачыць сярод масоўкі. І абавязкова кожную сваю новую стужку рэжысёр прывозіў паказваць аднасьляччанам.

У 2002 годзе, пасля некалькіх месцаў, праведзеных у Злучаных Штатах Амерыкі, дзе ішлі здымкі фільма “Імя ружы” (ён потым атрымаў назву “У чэрвені 41-га”), Міхаіл Пташук прыляцеў у Маскву на шчырмаюню ўручэння прызой “Ніка” ад Расійскай кінаакадэміі — стужка “У жніўні 44-га” была намінавана ажно ў шасці катэгорыях. Але позня ўвечары 26 красавіка здарылася аўтакатастро-

паступаць у Маскву на рэжысёра, супрацоўнікі культурных устаноў раёна, і, урэшце, раённая адміністрацыя пазыўна час таму хаткай заняліся. У 2010-м на доме з’явілася памятная шыльда, на якой напісана: “Тут нарадзіўся і жыў кінарэжысёр, народны артыст Беларусі Міхаіл Пташук”, а непалаток у тых жа Федзюках быў усталяваны паклонны крыж, у палножжы якога надпіс: “У славу Божую, і ў памяць кінарэжысёра Міхаіла Пташука, уральжэнца вёскі Федзюкі Ляхавіцкага раёна”. У Ляхавічах і Баранавічах цяпер ёсць вуліцы Міхаіла Пташука.

Зараз вакол дома вядуцца невялікія рамонтныя работы, нарэшце быў выра-

зуюць на сябе адказнасць за яго добраўпарадкаванне і захаванасць”, — дадаў Леанід Іосіфавіч.

Плануецца, што домік стане сапраўднай выдатнай, памятнай мясцінай на карце Ляхавіччыны, увойдзе ў спіс аб’ектаў, якія наведваюць турысты. Дачка Міхаіла Пташука Анжаліка перадаць для музейнага пакоя і старыя плакаты, і многае іншае, што мае дачыненне да памяці пра яе бацьку. А інтэр’ер хаткі і застанецца такім, якім быў: гэты момант істотны, бо неаднойчы адзначалася, што ў фільмах рэжысёра ўсё сялянскія хагвы выглядалі як яго родная, федзюкоўская. І сам Міхаіл Пташук у дзённіках пісаў:

“Калі ўважліва пагля-

біліятэцы імя Я. Купалы была зладжана інтэрактыўная вандроўка па старонках жыцця славутага земляка “Споведзі кінарэжысёра”, у Конькаўскай школе прайшоў вялікі Урок выдатнай асобы “Рэжысёр з вялікай літары”...

А цэнтральнымі падзеямі можна лічыць памятнае мерапрыемства ў Федзюках, на якім прысутнічалі не толькі хыхары вёскі — іх ужо і не так многа засталася, але і прадстаўнікі раённай адміністрацыі, вучні Конькаўскай школы, родныя Міхаіла Пташука. Сярод іншага, успамінамі пра бацьку, пра тое, як ён любіў свой родны вясцоўскі дом, як прывозіў сюды сяброў і як ягоная маці частавала ўсіх запрошаных,

славуты зямляк”, зробленыя сіламі да ініцыятыўе Цэнтралізаванай клубнай сістэмы Ляхавічаў, зняты ў вёсцы Федзюкі. Асабліва кранальны завяршалны эпизод відэафільма — дзеянне адбываецца ў вясцоўскай хаце рэжысёра: акцёры-аматары з Конькаўскага сельскага Дома культуры інсцэніравалі размову Міхаіла Пташука і яго маці, і абгарніралі пры гэтым на ўспаміны з кнігі “Міхаіл Пташук”.

А ўвогуле, многа пра родныя мясціны, пра Федзюкі можна пачытаць у кнізе-споведзі Міхаіла Пташука “І плач, і слёзы”. Першая глава ўспамінаў у рэжысёра называецца “Знак бяды”, а назва ўсёй кнігі ідзе ад яе літаральна

Дзякуем за прадастаўленыя фота газеце “Ляхавіцкі веснік”. Фота Сяргея Варановіча

Варварынская свяча ў вёсцы Басценавічы Мсціслаўскага раёна.

Перанос міхайлаўскай свячы ў вёсцы Вяляціцы Барысаўскага раёна.

Перанос мікольскай свячы ў вёсцы Новая Слабодка Клічаўскага раёна.

Працягваем чытаць зборнік “Місія выканальная-2”, у якім перспектывы вывучэння фальклору разглядаюцца навукоўцамі з Беларусі і Эстоніі. Пачатак — у № 4 за 23 студзеня.

Некалькі тэкстаў асвятляюць паралелі між беларускім (ці, шырэй — славянскім) фальклорам і з’явамі культуры фіна-ўгорскіх народаў (эстонцаў, сэтэ, тувінцаў). Пошук тыпалагічных паралеляў дазваляе не толькі вызначыць агульнае і адметнае, але таксама глыбей зразумець элементы асобных традыцый. Хочаша выдзеліць артыкулы “Сельскія могілкі ў беларускай народнай культуры і па-за ёй” Сяргея Грунтова і “Тыпалагічныя паралелі ў абрадах пераносу Свячы ў беларусаў і шанавання бога Пека ў сэтэ” Ірыны Смірновай. Яны прыцягваюць увагу да пытанняў, пра якія ўжо шмат напісана рознымі даследчыкамі, але новыя паліявыя матэрыялы і пашырэнне кантэсту параўнання маглі б дапоўніць ці нават абвергнуць старыя тэорыі.

НАРУБ НА МАГІЛЕ — НЕ ТОЛЬКІ БЕЛАРУСКАЯ І НЕ ТОЛЬКІ СЯЛЯНСКАЯ АДМЕТНАСЦЬ

Сяргей Грунтоў у сваім артыкуле праблематызуе паняцце “сельскія могілкі” і паказвае, як пашырэнне яго разумення адкрывае новыя магчымасці інтэрпрэтацыі. У мясцовасці, якая сёння лічыцца сельскай, могуць знаходзіцца могілкі колішніх мястэчак, родавыя дваранскія ўспальнішчы. Калі казаць пра могілкі, дзе хавалі сялян, то прыхадзіць на ум мог знаходзіцца ў горадзе, а надбр’іт’ мішчан мала адрозніваліся ад сялянскіх. На сельскіх могілках могуць сустракацца вельмі непрычымныя помнікі. Даследчык прапануе любяць адыходзі ад канону ўспрымаць яе магчымасць перагледзець схему апісання ды інтэрпрэтацыі “сельскіх могілак”.

У якасці аднаго з прыкладаў навуковец разглядае нарубцы (пабудовы ў выглядзе хатак) на могілках. Мы прывялі ўспрымаць іх як вельмі старажытныя па паходжан-

ні помнікі, частку менавіта сялянскай культуры, нават этнавызначальны прызнак культуры беларусаў. Старажытнасць такіх пабудов не выклікае сумневаў, яны сустракаюцца яшчэ ў раннім жалезным веку. Між тым, калі паглядзець на аб’ект шырэй, то помнікі ў выглядзе хатак мы знойдзем і ў яўрэяў, і ў шляхты. Сяргей Грунтоў заклікае выкарыстоўваць межы азначэнняў для пашырэння даследаванняў.

Наколькі мне вядома, адзіны на ўсю Беларусь цэлы наруб сёння застаўся ў вёсцы Баркі Клічаўскага раёна. Гэта надмагілле памёрлага ў 1929 годзе Кузьмы Цмыга і яго жонкі Праскоі, якое рогулёва паднаўляюць іх нашчадкі. Цяпер яно накрывае рубероідам. Таму, мабыць, пабудова і захавалася. Побач — сучасны мураваны помнік. Некаторыя жыхары раёна кажуць, што пад “церамком”, як тут называюць наруб, пахаваны старавер. Магчыма, мы назіраем гісторыю як з курганамі: у народнай памяці незвычайныя пахаванні не ўспрымаюцца месцамі спачыну продкаў, ператвараючыся ў “шведскія магілы”, “татарскія”, “французскія”, нават “партызанскія” — нейкіх “чужых”. У той жа час, стараверы таксама маглі ставіць на магілах нарубцы. Шырока распаўсюджаны від стараверскіх помнікаў — крыж з трохкутным навершам. Магчыма, навірша сімвалізуе неба, але асацыяцыі са страхом дома таксама ўзнікаюць. Такія крыжы маглі зваць “галубцы”, які нарубцы.

Сяргей Грунтоў не закранаў паралеляў з фіна-ўгорскімі народамі, напэўна, таму, што апісаў надмагільныя “хаткі” на тэрыторыі Беларусі, даводзячы, што гэта могуць быць не толькі сялянскія помнікі. Між тым, нарубцы былі ў фіна-ўграў, увогуле пабудовы такога тыпу распаўсюджаны па шырокай тэрыторыі Еўразіі. Прыцягненне гэтых матэрыялаў дазволіла б яшчэ больш пашырыць даследчае

“Церамок” (наруб) на могілках вёскі Баркі Клічаўскага раёна.

поле, яшчэ раз падсуктаваць аб канцэпцыі фіна-ўгорскага субстрату беларусаў, прапанаванай Іванам Ласковым.

“Труна — хата для нябожчыка” — гэта, бадай, архетып. Недарма труну могуць называць яшчэ “дамавіна”. Апошняя назва, дарчы, сустракаецца як мясцовая для нарубцаў. У песнях можна пачуць такое сімвалічнае апісанне пахавання:

“Яны брусеіка часалі, да хатачку будавалі.
Яны думалі — святліца, ажшо цёмная цямніца.”

“Сельскія могілкі” пры ўсёй праблемнасці гэтага паняцця рыхтуюць нам яшчэ шмат адкрыццяў. Драўляныя надмагілі імялі ва разбураюцца. Хочаша верыць, што аматары краязнаўства ўважліва іх фіксуюць і калі-небудзь цікавыя фотаздымкі нарубцаў яшчэ трапяць у навуковы зварот.

СВЯЧА — УСЁ Ж СІМВАЛ ХАТНЯГА АГМЕНЮ?

“Свяча” — гэта комплекс рытуальных прадметаў, што можа складацца са свечкі, абразы і руніка, якім пакрыты абраз. Можа быць толькі свечка ці толькі абраз, “ікона”, якую ўсё роўна могуць зваць “свачой”. Да асноўнага комплексу могуць давацца іншыя аtryбуты: вялікі драўляны крыж, штучныя кветкі. Свяча захоўваецца ў адной хаче год, налета яе пераносяць да наступнага гаспадары. Свечка можа быць розных памераў, часам вельмі вялі-

кая, сукацца штогод напярэдадні пераносу ці дэлегіравацца. Па апошніх публікацыях становіцца зразумела, што перанос свячы — абрад, распаўсюджаны па ўсёй беларускай этнічнай тэрыторыі з усхода на захад, а поўнач яшчэ чакае даследчыкаў. Напрыклад, абрад Свяча зафіксаваны ў вёсцы Брусы Мядзельскага раёна, на мяжы з гісторыка-этнографічным рэгіёнам Палзвінне.

У артыкуле Ірына Смірнова даводзіць, што параўнальная характарыстыка Свячы і падобных да яе абрадаў у фіна-ўгорскіх народаў можа быць ключом да разумення сутнасці гэтага дзеяння. Пры гэтым даследчыца лічыць слушнымі меркаванні і навукоўцаў, якія бачылі ў Свячы рысы дахрысціянскіх вераванняў, і тых, хто лічыў яе алгалоскам братчын (балянні брацтваў) — суполак напалову царкоўнага кшталту, якія ў Беларусі і Украіне вядомыя з XV стагоддзя і ў прафесійных саюзаў, і тых, хто даводзіў уплыў праваслаўных традыцый. Аднак, параўноўваючы беларускі абрад Свяча і традыцыі шанавання бога Пека ў праваслаўнай фіна-ўгорскай народнасці сэтэ (жывуць на эстонска-рускім памежжы), Ірына Смірнова прыходзіць да высновы: “галоўны абрадавы прадмет (свачы і драўляная фігурка са свечамі) увавасабяюць агульнага прадка, які здольны паўплываць на дабрабыт... сям’і, ураджай збожжа і прылод свойскай жывёлы. Беларуска-

Стараверскае надмагілле ў вёсцы Навааянчына Барысаўскага раёна.

кая і сэтэская традыцыя захавалі асноўны змест і сэнс дахрысціянскіх культў”.

На шляху да такой высновы даследчыца адзначае антрапаморфнасць Свячы ў некаторых беларускіх вёсках, аналізе абрадавых дзеянняў, звязаных з яе пераносам, піша, што яны “структуруюцца як памінальныя: аплакванне, вынас з дому, маркіроўка шляху самомай, палатном, святочныя стравы, якія супадняюцца з памінальнымі... Развітанне са Свячой раўназначнае развітанню з памерлым чальцом сям’і”. Для далейшых даследаванняў могуць быць істотнымі самыя дробныя дэталі дзеяння, а таксама суджэнні інфармантаў. Вялікай дапамогай навукоўцам маглі б стаць аўдыя- і відэазапісы мясцовых работнікаў культуры. Напрыклад, у вёсцы Вяляціцы Барысаўскага раёна кажуць: “Ікона як жывы чалавек у хаче”; “як аддасі, — усё роўна як

каго-та пацяраў, як чалавек адправіў”. Акрамя таго, увага да абрадаў пераносу Свячы, якія часта ўспрымаюцца хутчэй як царкоўныя і таму мала фіксуюцца спецыялістамі па фальклору на месцах, магла б пашырыць іх вядомую геаграфію.

Ірына Смірнова піша: “Існуе меркаванне, што вобраз хатняга бога Пека ў традыцыі сэтэ злучыўся з вобразам святога Мікалая, які карыстаўся ў іх асаблівай пашанай”. На дзень святога Мікалая ў Беларусі зафіксавана пераносаў Свячы больш, чым на іншыя святы. Аднак, абрад мог прымяравацца амаль да любога свята, “да найбольш істотных перыядаў аграрнага цыклу (высновы сэтэ, агляд усходаў, збор ураджаю)”, як піша даследчыца. Яна адзначае таксама падабенства Свячы і Багача (народная назва свята Раства Багародных: аплакванне, вынас з дому, маркіроўка шляху самомай, палатном, святочныя стравы, якія супадняюцца з памінальнымі... Развітанне са Свячой раўназначнае развітанню з памерлым чальцом сям’і”). Для далейшых даследаванняў паралеляў між гэтымі дэталі дзеяння, а таксама суджэнні інфармантаў. Вялікай дапамогай навукоўцам маглі б стаць аўдыя- і відэазапісы мясцовых работнікаў культуры. Напрыклад, у вёсцы Вяляціцы Барысаўскага раёна кажуць: “Ікона як жывы чалавек у хаче”; “як аддасі, — усё роўна як

Алена ЛЯШКЕВІЧ, супрацоўніца Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі і літаратуры НАН Беларусі
Фота аўтара

■ Дзя даведкі:
Зборнік “Місія выканальная-2” — адзін з вынікаў супрацы Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі і Эстонскага літаратурнага музея. З 2016 года ладзіліся спольныя паліявыя даследаванні, канферэнцыі, публікацыі, праходзілі стажыроўкі беларусаў у Эстоніі. Вынікам стала ўзаемаўзбагачэнне і абмен вопытам.
Назву “Місія выканальная” меў першы беларуска-эстонскі зборнік навуковых артыкулаў, выдадзены ў 2018 годзе. Яна перафразае назву фільма “Місія невыканальная”, сцвярджаючы, што фалькларыстыка — навука актуальная і перспектывная, прыдатная і для аналізу з’яў традыцыйнай культуры, і стратых інфармацыйных плыняў у сучаснай свеце.

Вялікая ўвага тэме традыцыйнага вясельля ўдзяляецца ў нашай газеце невяпадкова. У тых выпадках, калі ад былых носьбітаў традыцыі яшчэ можна запісаць песні, музыку, вясельныя гульні, абрады і звычкі, неабходна гэта зрабіць як мага хутчэй — дзеля таго, каб засталася памяць для наступных пакаленняў. Бо цікаваць да спадчыны ўзрастае з года ў год. Забыцца на тое, што назапашвалася народам стагоддзямі, мы проста не маем маральнага права. Там, дзе гэта магчыма, трэба ўключыць у практыку работнікаў культуры хоць бы элементы традыцыйнага вясельля. Некаторыя даволі паспяхова гэта робяць. Другая прычына — насельніцтва нашай краіны стала пераважна гарадскім, таму выкарыстанне этнічных традыцый у гарадскім вясельлі беларусаў становіцца важнай задачай. Назіранне за тым, як праводзяцца вясельлі, прыкладна, у Мінску, засмучае — нейкія надуманыя гульні, спаборніцтвы, каб толькі заняць час у рэстаране або кавярні. Калі лічыцца, што сям'я — ячэйка грамадства, то даўно наспеў час, каб беларускае вясельле было і ў горадзе менавіта беларускім.

А для гэтага патрэбныя веды і стварэнне структуры, якая возьме на сябе клопат прапагандаваць і развіваць сямейныя традыцыі. Магчыма, нават праводзіць вясельлі па замове маладой пары менавіта на аснове спадчыны тых рэгіёнаў, адкуль родам жаніх і нявесты або іх бліжэйшыя сваякі. Для гэтага, безумоўна, трэба перш за ўсё таленавіта выконваць традыцыйныя песні і падрыхтаваць увесь ход урачыстасці разам з бліжэйшымі сваякамі, "вясці" яго ад пачатку да канца.

ЛЕЛЬЧЫЦКАМУ РАЁНУ ПАШАНЦАВАЛА

Этнамузыкалаг Зінаіда Мажэйка прывяціла Лельчыцкаму раёну Гомельскай вобласці некалькі сваіх выдатных этнаграфічных фільмаў, у тым ліку "Палескія вясельлі" (1986 год, рэжысёр Юрый Лысыцяў), калі здымкі праводзіліся ў пяці розных вёсках на пяці сапраўдных вясельлях, у тым ліку і ў вёсцы Дзяржынск. Аднак у іх паказаны толькі агульныя абрадавыя і спеўныя рысы і не адлюстравана каштоўная адметнасць радзілавіцкага вясельля.

З 90-х гадоў ХХ стагоддзя назіраю за багатай традыцыйнай культурай Гомельшчыны. У дакументальных фільмах БТ "Восень на Палесі" (здымкі 1992 года, эфір 1994-га, аўтар — Рэгіна Гамзавіч, рэжысёр Геннадзь Нікалаеў) адлюстраваны сюжэт абраду навівання наметкі на вясельлі ў вёсцы Дзяржынск. Да 1931 года вёска называлася Радзілавічы, таму ў кнізе з цыкла дакументальных хронік "Памяць" (за 2002 год) фалькларыст Алесь Лозка змясціў апісанне гэтага вясельля пад назвай "Радзілавіцкае вясельле". Тут ён працаваў дырэктарам школы, тут і шлюб узяў з мясцовай настаў-

ніцай Ульянай Азярчук. А на аснове фальклорнай спадчыны, якую захоўваў гурт мясцовых спявачак, пісаў дысертачыю і такое неабходнае выданне, як "Беларускі народны календар".

ЗАХОЎВАЮЦА Ў СЯМ'І

У 2017 годзе мне пашчасціла не толькі назіраць, але з дапамогай сяброў і аднадумцаў Аляксея Глушко і Альфрэда Мікуса зафіксаваць у фота- і відэарэпартажы сапраўднае вясельле па даўніх і вельмі архаічных звычаях. Дарчы, яно — другое ў маёй практыцы пасля мотальскага вясельля ў 1996 годзе (адлюстравана ў фільме з цыкла "Радавод" БТ "Шчаслівая гадзіна — весяліся, радзіна!"). Безумоўна, з дазволу маладых і іх блізкіх радні. Яны хацелі, каб найперш пра іх вясельныя традыцыі даведаліся сваты, але таксама, каб захавалася доўгая памяць пра тое, што яны самі зберагалі для сябе і для нашчадкаў.

У Дзяржынску традыцыю радзілавіцкага вясельля захаваў шматлікі род Лукашэвічаў. Але не шматлікія садзейнічалі яго захаванню, а музычныя таленты, якія перадаюцца з пакалення ў пакаленне. Прадзед нявесты Волгі Лукашэвіч, чыё вясельле адбылося ў 2017 годзе, — Васіль Лукашэвіч — іграў на скрыпцы і дудцы, прабабка Алена спявала, а ўслед за ёй і ўсе дочки. І хоць раз'ехаліся сямейнікі хто куды ў пошуках працы і лепшага жыцця, без музыкі і песень Лукашэвічы не ўяўляюць для сябе ніводнага свята, тым больш вясельля. Не дзіва, што Наталія Лукашэвіч (па мужу Сівак) стала дырэктарам мясцовага сельскага клуба, спявае і клапаціцца менавіта пра фальклорныя накірунак дзейнасці калектыву "Пралеска".

З дзіцячых назіранняў за вясельлі, а таксама тых, у якіх удзельнічала

Свечку сукала Фаіна Цярэнцьеўна Бабовіч.

А раптам вынясуць гарбуза?

Беларускае вясельле павінна звяртацца да вытокаў

Каравай месяц утрых...

...цяпер можна і пачаставаць усіх.

сама як спявачка, дапоўненых звесткамі ад старэйшых жыхароў вёскі, асабліва спявачак гурта "Пралеска", Наталія Мікалаеўна апісала мясцовае колішняе вясельле поўнаасцю. Апошнія 20 гадоў у Дзяржынску падчас вясельляў выкарыстоўваліся толькі некаторыя трады-

цыйныя элементы. Гурт засвоіў усе песні, абрады і звычкі, дзякуючы гэтаму апісанню і захаванню традыцыйнага вясельля Фаіна Бабовіч (1942 г.н.) і Ульяне Цяцерыч (1931 — 2019), а таксама выдатнай спявачцы Аляксандры Фёдарэўне Бабовіч (1951 г.н.). Таму,

калі ў 2017 годзе выходзіла замуж пляменніца Наталлі Сівак, уся радня вырашыла запрасіць гурт "Пралеска" ў поўным складзе. Дазволілі і нам здымаць усё вясельле. На Пярэпыты або Запоіны чужых ніколі не клічуць, а самі ідуць пад вечар, каб ніхто не бачыў: а раптам вынясуць гарбуза (адмовяць)? Мы здымалі поўныя два дні вясельля Волгі і Андрэя. Не змаглі толькі пабачыць трэці дзень, які тут называюць "Куры", бо трэба было вярнуцца на працу.

ПЕРШЫ ДЗЕНЬ: КАЛОДУ Ў ПАДУРАНАК

У першы дзень праводзілі абрад сукання свечкі і выпякання караваю. Маладая з сяброўкамі рыхтавала свой строй, вянок з барвінку, падурунку і дружкам маладога. Раней на запоінах быў абрад мерання сарочак, а перад вясельлем маладая адпраўляла да маладога падурункі ўсёй яго бліжэйшай радні, каб яны апанулі на вясельле новыя сарочкі. З дапамогай сябровак маладая ў першы дзень складала прыданае, а хлопцы з яе роду паехалі ў лес, каб сячы ялінку, які пакалі хлеб-соль лясному духу. Лес займае 60 працэнтаў тэрыторыі раёна. Лічыцца, што кожны мужчына павінен быць борбнікам, паляўнічым і рыбаловам. На некаторых вясельлях і ў наш час маладыя ў падурунак могуць атрымаць калодныя вулі. А вясельныя песні і абрады песна звязаны з тэмай лесу, пчол, воску і мёду.

Свечку сукала Фаіна Цярэнцьеўна Бабовіч, а галоўнай каравайніцай была цётка маладой Наталія Сівак.

АБРАД СУКАННЯ СВЕЧКІ

Пакуль топіцца печка, сукваюць свечку пад спеў абрадавых мелодый, захоўваючы ўсе неабходныя звычкі. І першая ж песня,

з якой пачалося вясельле, была звернута да пчол, якіх заклікалі на дапамогу. Як і перад кожнай дзейяй, прасілі благаславення бацькоў, старэйшых з роду і ўсіх прысутных. Песнямі заклікалі і самога Бога паспрыць маладым: "Зыйдзі, Божа, з неба! Терапер ты нам трэба. Будом свечку суканці да веселья сулянці. Вы лететь, пчолонькі, у зелённыя дубровонькі, прынесетъ воску Ольцы на свечку! Пчолкі воску прыобалі, шоб мы свечку сукалі. Мы всю ночку не спалі, Ольцы свечку сукалі."

КАРАВАЙ — БОЖЫ ДАР

Рыхтуючыся расчыняць каравай, прыносяць лаву бліжэй да печы, ставяць на яе дзежку, а побач кладуць усе неабходныя прадукты. Пад дзжку трэба абавязкова пакласці грошы для дабрабыту маладых. Звычайна хросная маці першая павінна расчыняць каравай. Месяць каравай з мукі, яек, цукру ў хлебнай дзежцы. Солі не сыплюць, бо будзе салёнае жыццё ў маладых. Не месяца каравай кулакамі, а месяца толькі далянямі. Бо як будучы мясіць кулакамі, то маладую муж будзе б'ць. Да выпечкі караваю дапускаліся не ўсе жанчыны: клічуць такіх, каб была не разводніца, не ўдова, каб добра з мужам жыла, мела дзетак.

Распяванне гарэлкі на ўсіх этапах вясельля — гэта ахвяра продкам, з дапамогай якіх замацоўвацца кожная дзея, а таксама частаванне ўсіх удзельніцаў вясельля, каб яно праходзіла весела, бадзёра — каб такім жа было жыццё маладых у шлюб. Тройчы асадзіўшы каравай пад традыцыйнае благаславенне і песні, урачыста саджаюць на хлебнай лапце каравай у печ: "Губата месіла, а рылата саджала, а та красна ясна да ў не заледзела. А ў нашое печы да шырокія плечы, шоб было чатыром легчы — корова сцерзечы. Наша печ рогоча — корова вона хоча".

Як пасадзіць каравай у печ, у песні павінна прысутнічаць рытуальнае ляянка, ганьбаванне каравайніцы і ўзьявічванне караваю: "Да котара месіла, шоб яе хондзя (ліхаманка) трусіла! А котарая ў не саджала, шоб яе подержала! Рості, короваю, да з Божого дару — на столе шырокі, а ў печы высокі!"

Пакуль пячэцца каравай, нікога ў хату не пускаюць, каб каравай рос у печы, не асеў. Цяпер можна і пачаставаць усіх.

Рэгіна ГАМЗОВІЧ
Фота
Альфрэда МІКУСА

Працяг —
у наступных нумарах "К".

Напрыканцы 1950-х і 1970-х гадоў мне давялося наведаць больш за 20 спектакляў на той час Беларускага драматычнага тэатра імя Я.Купалы, у якіх галоўную або адну з галоўных роляў выконвала народная артыстка БССР Вера Мікалаеўна Пола. І, шчыра кажучы, ніколі не быў расчараваны іграй гэтай чароўнай актрысы. Наадварот, яна была маёй любімай актрысай. Неаднаразова, пакідаючы гардэроб тэатра імя Я.Купалы, я чуў за сваёй спінай такія размовы жанчын і мужчын: “І усё ж самай яркай, безумоўна, была Пола...”, “Вера Мікалаеўна сёння іграе лепш за ўсіх...”

Вера Пола з прыёмным сынам.

Рэдка здараецца, калі тэатральны актёр або актрыса працуюць у адным тэатры больш чым паўстагоддзя. Што датычыцца Веры Пола, то яе жыццё было звязана з калектывам купалаўцаў на працягу 55 гадоў (1922 — 1977), у тым ліку ў 1943 — 1944 гадах, калі яна выступала ў франтавой тэатральнай брыгадзе.

Малая радзіма Веры Пола — Мінск. Тут у мяшчанскай сям’і Міколы Пола ў самым пачатку ХХ стагоддзя — 7 лютага 1901 года — пачаўся яе жыццёвы шлях.

Вера Пола атрымала прафесійную падрыхтоўку ад рэжысёра, драматурга, педагога, аднаго са стваральнікаў Беларускага савецкага тэатра Еўсцігнея Афінагенавіча Міровіча, які ў 1921 — 1931 гадах працаваў мастацкім кіраўніком Беларускага тэатра імя Я.Купалы.

Яўген Сцяпанавіч Рамановіч (1905 — 1979) быў беларускім драматургам, прэзійкам, тэатральным дзеячам, заслужаным артыстам Беларусі. У 1922 — 1948 гадах ён з’яўляўся актёрам, рэжысёрам, загадчыкам літаратурнай часткі Беларускага тэатра імя Я.Купалы, а ў 1949 — 1963 гадах працаваў у Міністэрстве культуры БССР. Яўген Рамановіч добра ведаў Веру Мікалаеўну, бываў на большасці спектакляў з яе ўдзелам.

У 1955 годзе ён канстатаваў: “У 1922 годзе ў Першы беларускі дзяржаўны, зараз ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга драматычны тэатр імя Янкі Купалы, на зары яго дзейнасці, лёгкай хадой увайшла маладая, высокая жанчына ў доўгім чорным раманаўскім каляжуху і яркай хустцы з намалёванымі на ёй вялікімі чырвонымі рукамі. Яе прыгожы твар з мяккімі, вельмімі рысамі і пышнай капінай светларусых валасоў ніяк не гаварыў аб тым, што гэта актрыса камедыйнага жанру, хутчэй яе можна было палічыць за гераіню.

Аднак Вера Мікалаеўна Пола ўжо з першых сваіх ролей вызначылася, як яркі і таленавіты майстар камедыійных вобразаў.

Вось перад вачыма як жыць вырысоўваецца надзвычай яркі і маляўнічы вобраз кулацкай дачкі Малані ў камедыі-сатыры “Кар’ера таварыша

“Іду на Пола!”

Да 100-годдзя з дня нараджэння непаўторнай артысткі

“Пялюць жаваранкі”.

Брызгаліна”. Ганарлівая, упэўненая ў сваёй прыгожасці Маланія ў выкананні Пола ў той жа час раскрывалася перад глядачом, як дзяўчына пустая, нікчэмная, абмежаваная ва ўсіх сваіх жаданнях і паводзінах. Бацька лёгка выкарыстоўвае дачку, падобную на размаляваную ляльку, для сваіх кулацкіх мэт.

Зусім іншыя актёрскія фарбы і сцэнічныя прыёмы ўжывае Пола ў паказе кулацкай дачкі Кацярыны ў п’есе К.Крапівы “Партызаны”. Яна зачароўвае сваёй прыгожасцю маладога, але беднага сялянскага хлопца Рыгора і хоча выкарыстаць яго ў сваіх мэтах, каб выкрасць начальніка партызанскага атрада Данілу Дрыля і выдаць яго акупантам за вялікі грошы. Чалавечы жыццё для бессардэчнай Кацярыны нічога не вартасць. За грошы яна можа загубіць любога чалавека. Тым больш калі гэты чалавек варажы яе класу” (Рамановіч Я.С. Вера Мікалаеўна Пола // Мастацтва Савецкай Беларусі. Мінск, 1955, с.429 — 430).

Беларускі тэатразнавец А.Бугакоў заўважыў: “Важную ролю ў вырашэнні галоўнага канфлікту адгрывала сюжэтная

лінія бедняка Рыгора і дачкі кулака Маргуна Кацярыны. Прыгожай драпежніцай, якая дзеля дасягнення сваёй мэты можа забіць чалавека, прадставала яна ў выкананні В.Пола. Актрыса развенчала сваю гераіню да канца. Драматычнасць вобраза ішла ад драматычнасці сітуацыі, што было асэнсавана і пераканаўча сыграны В.Пола” (Бугакоў А. Першы Беларускі дзяржаўны тэатр // Гісторыя Беларускага тэатра. Т.2. Мінск, 1985, с.302).

Валодаючы прыёмным нізкім гудным голасам, Пола ў 20-х гадах мінулага стагоддзя карысталася вялікай папулярнасцю ў глядачоў, як выканаўца беларускіх народных спеваў, пераважна жартоўнага характару.

Тэатразнавец А.Грыгор’ев назваў В.М.Пола “артысткай яркіх вобразаў”. Характарызоўчы Веру Мікалаеўну, пісаў: “...Яна нарадзілася ў Беларусі, добра ведае вёску, яе звычкі, нацыянальны гумар, прывабную і чароўную беларускую песню”.

Творчы шлях артысткі пачаўся ў Беларускім дзяржаўным драматычным тэатры імя Я.Купалы ў 1922 годзе. Першы кіраўнік гэтага тэатра — Еўсцігнея

Афінагенавіч Міровіч — зацікавіўся яе артыстычным талентам. В.М.Пола паступіла спачатку ў харавую групу, але хутка была пераведзена ў склад актёрскага тэатра. Е.А.Міровіч уважліва назіраў за яе творчым ростам, не стрымліваў яе багатай фантазіі. Першы поспех прыйшоў да Пола ў 1927 годзе ў спектаклі па п’есе Е.Міровіча “Кар’ера Брызгаліна” (дакладней, “Кар’ера таварыша Брызгаліна” — Э.І.).

Але “найбольш значнай работай В.М.Пола ў перадавенны перыяд была Ганна Паўлаўна, жонка Гарлахвацкага (“Хто смяецца апошнім” К.Крапі-

Многія тэатральныя глядачы не скрывалі мэты свайго наведвання тэатральных спектакляў. Яны адзначалі: “Іду на Пола”.

Аб прызнанні яе артыстычнага таленту сведчыць і той факт, што калі ў 1940 годзе ў Маскве пачалася першая дэкада Беларускага мастацтва, у Веры Пола быў цікавы рэпертуар. Яна іграла ролю Сцеланіды ў спектаклі “Пагібель воўка” Э.Самуіленка, Ганны Паўлаўны і Кацярыны у п’есе “Хто смяецца апошнім” і “Партызаны” К.Крапівы.

У перыяд Вялікай Айчыннай вайны, калі тэатр імя Я.Купалы знахо-

беларускіх народных песень — жартоўных і працяглых, вясёлых і сардэчных. Шмат якія з песень выконваліся ёй упершыню і толькі ў далейшым трывала ўвайшлі ў рэпертуар іншых выканаўцаў. Артыстка мела вялікі поспех на эстрадзе, бо добра перадавала каларыт беларускай песні. Аб яе афіцыйным прызнанні як добрай спявачкі сведчыць той факт, што Вера Мікалаеўна прымала ўдзел у канцэрце на ІV з’ездзе Саветаў у Маскве.

Здымалася Вера Пола і ў кіно “Хвоі гамоняць”, 1929, “Паўлінка”, “Пялюць жаваранкі”, “Несцерка”, 1955).

Вера Мікалаеўна была замужам за вядомым беларускім тэатральным мастаком Барысам Яўсеевічам Малкіным (1908 — 1972), пасля смерці якога стала ініцыятарам выставы яго твораў. Выстава

“Хвоі гамоняць”.

“Несцерка”.

вы). Артыстка стварыла вострахарактарны, нават гратэскавы вобраз, глыбока і бязлітасна выкрыла сваю гераіню. Аднак, перабольшваючы і завастраючы рысы характару вобраза, яна ніколі не адрывае яго ад рэалістычнай асновы...

У Ганны Паўлаўны ўсяго дзве сцэны ў спектаклі. Але яны праводзяцца выканаўцай па-майстэрску. Заўсёды з вялікім поспехам ідзе сцэна, калі раз’юшаная Гарлахвацкая пачынае рваць дзверы, за якімі, як ёй здаецца, павінен быць муж з палюбоўніцай.

Артыстка сакавіта, пра-майстэрску выносіць прусуд мяшчанству, грубасці і абмежаванасці” (Грыгор’ев А. Артыстка яркіх вобразаў // Майстры Беларускай сцэны (В.М.Пола). Мінск, 1960, с.193, 194 — 195).

Нельга не згадзіцца з Яўгенам Рамановічам, што маючы яркую творчую індывідуальнасць Вера Пола ідзе не паўтарашча ў сваіх вобразах. І станоўчыя і адмоўныя ролі ў яе выкананні мелі заўсёды новыя і яркія рысы. Пола вельмі лёгка і хутка даносіла да глядача пачуццё гумару, дзякуючы яе сакавітай і народнай сцэнічнай мове.

дзіўся ў Томску, Вера Пола выконвала шмат роляў. Але вяршыняй яе творчасці ў той час з’яўляўся вобраз Агаты Пустарэвіч у камедыі Я.Купалы “Паўлінка”.

За таленавітае выкананне ролі Паўліны Бохан, глыбокае разуменне вобразаў жанчын з народа ў спектаклі “Пялюць жаваранкі” Вера Пола ў 1952 годзе была ўдастоена Сталінскай (Дзяржаўнай прэміі СССР). Дарэчы ў час сустрэчы аўтара гэтых радкоў у 1970 годзе з Кандратам Крапівой пісьменнік даў вельмі высокую ацэнку выкананню Верай Мікалаеўнай вобразаў у спектаклях па яго п’есах.

Вельмі важна, што актрыса вялікую ўвагу надавала вонкаваму малюнку ролі, асабліва трапным дэталю, маляўнічым жэстам, грыву, кашчому. Найбольш ярка артыстычны талент Веры Мікалаеўны правяўся ў Беларускай драматургіі, дзе кожны вобраз прасякнуты народным гумарам, багаццем інтанацый моўнай характарыстыкі персанажаў.

У пачатку сваёй творчай дзейнасці Вера Пола, працуючы ў тэатры, выступала і ў канцэртах на эстрадзе як выканаўца

адбылася ў 1974 годзе ў будынку Саюза мастакоў БССР на Цэнтральнай плошчы. Куратарам выставы была мастацтвазнаўца Ларыса Фінкельштэйн. Вера Мікалаеўна разам з дачкой Ляліяй прывезла вялікую колькасць малюнкаў, эстампаў, плакатаў, жанравых экспазіцый, партрэтаў, націюрмортаў. Але толькі чацвёртая частка ўсяго гэтага змясцілася ў дзве маленькія выставачныя залы.

За выдатныя заслугі ў справе развіцця Беларускага мастацтва Веры Пола было прысвоена ганаровае званне “Народная артыстка БССР”. Акрамя таго, яна была ўзнагароджана ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцягу, “Знак Пашаны” і многімі медалямі.

На працягу сваёй шматгадовай работы ў тэатры імя Янкі Купалы Вера Пола набыла вялікі сцэнічны вопыт, бліскучую камедыійную тэхніку, авалодала высокай тэатральнай культурай, таму па праву заслужыла неафіцыйнае званне “самай яркай драматычнай актрысы” свайго часу.

Эмануіл ЮФЕ,
прафесар,
доктар гістарычных навук

4 лютага ў Нацыянальным мастацкім музеі адкрылася доўгачаканая выстава твораў аднаго з лепшых беларускіх нацыянальных мастакоў — Міхаса Філіповіча. Але што дзіўна: карціны і графічныя работы гэтага творцы даўно знаходзяцца ў фондах і пастаяннай экспазіцыі нашага мастацкага музея, таксама ў Музеі гісторыі Валікай Айчынай вайны, у прыватных калекцыях, аднак яго творчая біяграфія і сэнна малавядомая не толькі ў асяроддзі аматараў жывапісу, але і сярод сучасных маладых мастакоў. Хаця і на слыху яго імя заўсёды асацыявалася з “беларускасцю”, з тым, што Міхас Мацвеевіч быў адным з заснавальнікаў нацыянальнай мастацкай школы, аўтарам шматлікіх твораў пра жыццё і побыт нашага народа да рэвалюцыі і пасля яе...

Міхась Станюта. Партрэт Міхася Філіповіча. 1925 год.

Іншымі словамі, жыццёвы шлях ды каранёвыя вытокі ягонага мастацтва, за рэдкім выключэннем (невялічкая манаграфія Віктара Шматава выйшла ў 1971 годзе), так і не былі прафесійна прааналізаваны. Да таго ж у пачатку 1930-х ён быў абвінавачаны тутэйшай вульгарызатарскай крытыкай у адрыве ад “новай сацыялістычнай рэчаіснасці”, у неразуменні класавай сутнасці савецкага мастацтва. І калі б мастак свечасова не з’ехаў у Маскву, ён дакладна трапіў бы пад кола рэпрэсій.

Ды і ў Маскве ён пудам пазбегнуў расстрэлу (у адrozenне, скажам, ад свайго земляка Рамана Семашкевіча ці вхутэмасаўскага настаўніка Аляксандра Дрэвіна), бо, мабыць, свечасова адлукнуўся на ідэалагічныя патрабаванні ўлады: стварыць карціны на тэмы новай сацыялістычнай рэчаіснасці ў строга рэалістычнай форме. Напрыклад, маляваў будаўніцтва маскоўскага метро. Практычна большасць тагачасных савецкіх мастакоў рэалізавала партыйныя заклікі (сярод іх былі вельмі таленавітыя творцы), лёс астатніх аказаўся сумным. Аднак яшчэ да таго — у 1920-я імя Філіповіча гукала на ўвесь голас, і яго творы рэпрадукаваліся ў буйных часопісах, і нават выдаваліся асобнымі каліграфічнымі паштоўкамі.

Дык хто ж ён, гэты мастак, беларус, як кажуць, да мозгу касцей, які самаахвярна любіў сваю радзіму, але скончыў сваё жыццё ў Расіі ў 51 год?

Нарадзіўся будучы творца 27 мая 1896 года. Гэта значыць, хутка споўніў роўна 125 гадоў з дня яго нараджэння — дата вельмі значная. Бацька яго, Мацвей Філіповіч — селянін Барысаўскага павета, пасля службы ў царскай арміі застаўся працаваць на чыгуны ў Мінску, дзе і з’явіўся на свет Божы Міхасёк. Але праз чатыры гады памерлі яго бацькі і хлапчук застаўся сиратай. Дапамог здзяцька Фалзеі Гурскі, каваль-малатобоец, які забраў Міхася ў свой дом на Маркаўскі завулак (цяпер — вуліца Змітрака Бядулі). Потым былі

“Бліснуць краскай непаблеклай...”

школа царкоўнапрыходская і Мінскае рэальнае вучылішча, дзе Філіповіч вельмі захапіўся беларускімі народнымі рамёствамі і промысламі, асабліва — ткацтвам. Захаваўся некалькі альбомаў з яго акварэльнымі зарысёўкамі з адлюстраванымі арнаментальнымі пазілкамі і народнай вопраткай Слудскага і Бабруйскага рэгіёнаў.

Калі пачалася Першая сусветная вайна, вучылішча было спачатку эвакуіравана ў Гжацк, потым — у Маскву, і нарэшце асела ў Яраслаўлі. Гэта было першае падарожжа Філіповіча за межы Беларусі. Падарожжа, у якім ён

Ілюстрацыя да паэмы Міхася Чарота “Босыя на вогнішчы”.

асабліва цікавіўся ўсім тым, што было звязана з помніцамі старажытнай архітэктуры, самабытным адзеннем, ладам жыцця, нацыянальным славянскім тыпамом. Усё гэта творца мімаволі параўноўваў з беларускай сіратай. І яна мела для яго шмат сваіх яркіх і непаўторных асаблівасцяў у параўнанні з рускімі ўзорамі.

У 1918 годзе Міхас, амаль без сродкаў на пра-

жыццё махнуў у Маскву. Спачатку апынуўся ў нейкім межавым інстытуце. Паралельна наведваў прыватную мастацкую школу Анікіты Хаталёва. Але праз год паступае ў Дзяржаўныя вольныя мастацкія майстэрні, дзе яго галоўным настаўнікам становіцца ніхто іншы, як сам мэтр, першы рускі імпрэсіяніст Канстанцін Карвін. Акрамя Карвіна, там выкладалі такія карыфеі, як П.Канчалюскі, В.Кандзінскі, П.Кузняцоў, У.Татлін, зямляк з Беларусі І.Гінзбург — словам, імёны, вартыя таго, каб прама або ўскосна аказваць уплыў на светапогляд 22-гадовага талента. Менавіта гэтая школа больш за ўсё павплывала на далейшую творчасць Філіповіча. Аднак у Карвіна наш мастак правучыўся нядоўга. У канцы 1919-га яго раптоўна прызваюць на вайсковую службу санітарам у Чырвоную армію, якая тады вяла баі з Дзенікіным. Потым перавалі ў мас-

коўскую школу вайскавай маскіроўкі. Аднак маскіроўшчыка з маладога беларуса не атрымалася: надта “пэрашкаджала” імкненне да мастацтва, ды і здароўе яго было далёка не ідэальным. Кіраўніцтва школы аказалася на вышыні: яно ўвайшло ў становішча чырвонаармейца і накіравала яго, як ён і хацеў, у Вышэйшыя дзяржаўныя мастацка-тэхнічныя майстэрні (ВХУТЕМАС) з добрай рэкамендацыяй.

Але і тут Філіповіч правучыўся нядоўга. Прычыны былі паважлівыя: матэрыяльная нястача на мяжы галечы, непрыстасаванасць да тагачаснага галоднага сту-

1920-я гады... У мастацтве — гэта час шырокага выкарыстання самабытных традыцый мінулага: раскруткі новых тэм і сюжэтаў, народжаных рэвалюцыяй, і адраджэннем нацыянальнай памяці беларускага мінулага. Час, калі нараджалася прафесійнае беларускае мастацтва. Першыя вынікі гэтага “сінтэзу” падвяла Першая Усебеларуская мастацкая выстаўка 1925 года, дзе ярка праявілі сябе мастакі ўсіх пакаленняў: ад “старых” Ю.Пэна, У.Кудрэвіча, Г.Віера да моладзі — З.Азгура, І.Ахрэмчыка, А.Тычыны, А.Марыкса. Міхась Філіповіч як жывапісец тут быў, як кажуць, у першай дзясятцы.

кана не “адсутнасцю сталай мастацкай школы і вельмі малой творчай практыкай мастака”, як пісаў Віктар Шматаў. Гэта — стыль Філіповіча, “нязручны” для гледача, прывычнага да дэталёва распрацаванай сюжэтна-пластычнай сістэмы акадэмістаў або перадзвіжнікаў, на якой будавалася платформа сацрэалізму. І свой “эскізы” стыль Філіповіч захоўвае да канца жыцця: экспрэсіўныя жывыя фарбы, спрошчаныя лініі, дэкартаўнасць пластычнай структуры, што крыху нагадвае позніх французцаў або “бубнавалетаўцаў”, ды і самога Карвіна — таксама.

Так, у гісторыю беларускага жывапісу Філіповіч увайшоў перш-наперш фігуратыўнымі кампазіцыямі і некаторымі партрэтамі. Сярод іх — цудоўнае манументальнае палатно “Стары беларус з льюлькай”, якое па псіхалагічнай насычанасці нагадвае рэпінскага “Музыка з нядобрым вокам”. Ды і Янка Купала з ягоным “Я буду жыць! Бо я — мужык!” таксама ўспамінаецца. Вельмі моцны вобраз гордага і мудрага чалавека, што ведае сабе пану: суворыя, наспуленыя бровы, пранізлівы позірк, баяная сарочка пад бардовай безрукаўкай, невялікая матерка, з-пад якой выбіваюцца сівыя валасы, пластычна вылепленая рука з льюлькай.

На III Усебеларускай мастацкай выстаўцы 1929 года Філіповіч выставіў аж 40 палатнаў — цэлая персанальная экспазіцыя! У гэты час ён вярнуўся зноў ва ВХУТЕМАС, куды быў залічаны другі раз, яшчэ ў 1925-м. Чаму так здарылася? Дакладна невядома. Яўген Красоўскі меркаваў, што Філіповіч проста жадаў мець закончаную мастацкую адукацыю, якую ён у свой час так і не атрымаў. Так ці інакш, Філіповіч гэтым разам правучыўся тут пяць гадоў — у “фармалістаў” Роберта Фалька і Аляксандра Дрэвіна. Прычым усе канікулы мастак праводзіў у Мінску і ў этнаграфічных экспедыцыях па Беларусі. Менавіта ў гэты перыяд з’явіліся такія карціны, як “З часоў прыгнёту”, “Барыкады”, “Сенны рынак у Мінску”, “Апрацоўка лёну”.

Завалася, пасля вучобы Філіповіч на радзіме зведзе шырокае прызнанне. Але ж не! Яшчэ ў Маскве да яго дайшлі чуткі, што ў Мінску яго карціны падвяргаюцца астракізму і здымаюцца з экспазіцыі Белдзяржмузея. Устрыжваныя творца тут жа (гэта 1930-ы год) прыязджае ў Беларусь і нечакана трапіў пад сякеру крытыкі: ён абвінавачваецца ў “нацэмаўшчыне”, у адыходзе ад разумення сутнасці класавай барацьбы, у фармалізме і паклёпе на новае жыццё.

дэнскага жыцця, праблемы са здароўем... Ды ўсё ж год той быў у творчым станаўленні мастака “зорным”. “Гэтая першая, досыць кароткая, праца яго ў Маскве мела вельмі значныя вынікі: яна пазнаёміла яго, хоць бы часткова, з пэўнай школай, дала некаторыя тэарэтычныя і тэхнічныя веды і, нарэшце, што самае галоўнае — увяла яго ў культурную мастацкую атмасферу, у самы вір інтэнсіўнага, напружанага мастацкага жыцця...”, — пісаў Мікалай Шчакацін.

І вось — зноў Мінск. Зноў — жыццё ў дзяздыкі, які, праўда, уступіў яму асобны невялічкі пакой, а потым і прасторную пуню, што стала ў двары непадалёк ад дома. Міхась гэтую пуню абсталяваў як мае быць, і з ранку да позняга вечара праседжаў у сваёй новай майстэрні за мольбертам, толькі зрэдку выязджаючы куды-небудзь на Случчыну або на Палессе, каб замаляваць цікавыя ўзоры народнай творчасці і сізэнкі з сялянскага жыцця.

“Ноч на Івана Купала”.

За плячыма мастака ўжо меліся такія значныя творы, як “Вясновае свята”, “Карагод”, “Бітва на Нямізе”, “Плач Яраслаўны”, “Духаў манастыр”, “Касцы”, “Сяляне на кірмашы”, ілюстрацыі да паэмы Міхася Чарота “Босыя на вогнішчы”. Змітрок Бядуля так апісаў свае ўражанні ад яго нацюрморта “Бозі і купальніца”: “...Букет бэзу — у розных пералівах, такая свежасць колераў, ажно здаецца: чуеш пах бэзу, чуеш вясну. А гэта ўсё — у невялічкім букеце... Праўда, ёсць часцічком незавершанасць. Адрозна бачым, што мастак пэўнай дарогі ў сваёй творчасці яшчэ не знайшоў. Кожны вобраз як бы кажа: “Дамалёўвай сам!” — і будзьце фантазію гледача”.

На гэты конт скажу вось што: а хіба гэта дрэнна — абуджаць фантазію? Строга кажучы, на першы погляд сапраўды здаецца, што большасць работ Філіповіча — “незавершаныя”, “недамаляваныя” і існуюць як бы ў добра распрацаваным эскізе. Але гэта было выклі-

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 397 01 63 (экскурсійнае бюро)

Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.;"
■ "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.;"
■ "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.;"
■ "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.;"
■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.;"
■ "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.;"

Выставы:
■ Выстава "Лёс мастака" (да 125-годдзя знакамітага майстра Міхася Філіповіча (1896 — 1947) — да 4 красавіка.

■ Рэтрспектыўная выстава твораў жывапісу, графікі Алега Прусава "Надпіс на адвароце".

■ Персанальная рэтрспектыўная выстава "Яўген Харытоненка. Да 100-годдзя з дня нараджэння" — да 14 лютага.

■ Выстава жывапісу Паўла Хадаровіча "Мова рэчы" — да 28 лютага.

■ Выстава "Фарбы як гукі: аб чым гавораць карціны глухих дзяцей?"
■ "Фердынанд Рушчыц":

віртуальная выстава да 150-годдзя з дня нараджэння.

■ Віртуальная выстава "Вангогісты Гаген" (да 80-годдзя з дня нараджэння Віталія Чарнабрысава).

Філіялы музея

МУЗЕЙ "ДОМ МАНЬКОВІЧА. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛЮВЫ XIX СТ."

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 358 88 78

■ Калядная праграма "У гасцях у казкі". Пачатак а 17-й.

Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".

■ "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".

■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.". ■ Выстава "Эпоха рамантыкаў. Ваньковіч і яго час" — да 19 лютага.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава "Повязь часоў", якая знаёміць з багаццем вобразаў традыцыйнага ручніка.

■ **Займальны майстар-класы** па саломалляцтву, вырабу традыцыйных лялек, пляценні паясоў (бранзалетаў). Патрапіць на майстар-клас можна ў любы працоўны дзень музея: серада-нядзеля з 10.00 да 17.00. Папярэдні запіс абавязковы.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ЦЭНТР СУЧАСНЫХ МАСТАЦТВА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Нярасава, 3
Тэл.: 399-09-79

Час працы: серада-нядзеля цз 12:00 да 20:00

■ Выставачны праект "Новы год. Анталогія свята".

■ Выстава твораў Максіма Петруля "Максімалізм".

■ Выстава "Сучасны беларускі пейзаж".

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14

Час працы: аўторак-нядзеля 12.00-20.00

■ Выстава "Лінія любові. Зратызм у творчасці вялікіх майстроў XX стагоддзя".

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ
г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл. +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66. Музей працуе: аўторак, серада, пятніца, субота, нядзеля — з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), чацвер — з 12.00 да 20.00 (касы да 19.30) панядзелак — выхадны.

■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Экспрэс-выстава "Музей у чамадане" (выязная ўслуга) — да 31 мая.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"
г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, + 37529 190 31 49.

■ Палацавы ансамбль
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выставачны праект "Сапраўднае мастакоў міжнароднага грамадскага аб'яднання "Еўразійская мастацкая са-

дружнасць" — да 27 лютага.

■ Выставачны праект "Пасядзім з густам!" (фатэлі і крэслы XVIII — XX стст. з фондаў музея-запаведніка) + квэст-віктарына "Пасядзім, падумаем". Па папярэдніх заяўках. Да 5 красавіка.

■ Міжнародны выставачны праект "Castrum doloris. Пахавальны цырыманял нясвіжскага двара". У складзе пастаяннай экспазіцыі.

■ Міжнародны выставачны праект "Даспехі радзівілаўскага Нясвіжа" (артэфакты з калекцыі Музея Фіцільяма Кэмбрыджскага

універсітэта, Нацыянальнага гістарычнага музея і Нацыянальнага гісторыка-культурнага музея-запаведніка "Нясвіж").

У складзе пастаяннай экспазіцыі.
Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці Вул. Гейсіка, 1.

■ Выстава работ Святанкі Курашовай "Акварэль. Курашова і Курашова" — да 28 лютага.

Ратуша г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3.
■ Пастаянная экспазіцыя.

■ Квэст "Выходкі старога захавальніка". Па папярэдніх заяўках.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР" г.л. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.

■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Тэатралізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".

■ Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У госці да Пяне Каханькі".

■ Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя".

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМІШЧЭННЯ РЕКЛАМЫ

Ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА" звяртайцеся па тэлефоне

+ 375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41

альбо пішыце на электронны адрас

kultura@tut.by!

Культура. Дэгустацыя".

■ Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для дзвюх "Інтрыгі Купідона".

■ Музейныя камунікатыўныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".

■ Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскаму замку".

■ Праваедзенне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вяселля.

■ Музейная фоталяцоўка.
■ Квэст "Таямніца двух кудраў".

ГАЛЕРЭІ

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА
г. Мінск, вул. Казлова, 3.
Тэл./факс: 290 60 10.

■ Выстава работ пераможцаў I Трыенале жывапісу, графікі і скульптуры "VIVAT VITA" і выставачнага праекта "Графіка года".

■ Персанальны выставачны праект Кацярыны Сумаравай "Памежны стан".

■ Персанальная юбілейная выстава беларускага графіка Ларысы Журавовіч "Святло зямлі, святло нябёсаў".

Выставы працуюць да 7 лютага.

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА"

МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

магазіны "Белсаюздрук"

Падземны пераход ст.м. "Пятроўчына".

Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".

Праспект Незалежнасці, 44.

Вуліца Валадарскага, 16.

кіёскі "Белсаюздрук"

ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.

Праспект Пераможцаў, 5.
Вуліца Рабкораўская, 17.

Праспект Незалежнасці, 68, В.

Вуліца Балабанка, 2.

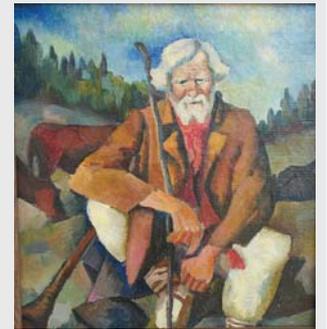

"Карагод".

"Бліснуць краскай непаблеклай..."

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 15)

Калі хмары пачалі згушчацца, мастак разам з жонкай Ксеніяй Весялюўскай літаральна ўцякае ў Маскву. Тут і заспепа яго Вялікая Айчынная. І як толькі ён даведаўся, што тут будзе друкавацца беларускі сатырычны часопіс "Партызанская ду-

"Мудрэц".

бінка", адразу ж прыйшоў у рэдакцыю, прапанаваў свае паслугі, і першы нумар выйшаў з яго дацціннымі малюнкамі-карыкатурамі. А ў 1944-м Філіповіч прыняў удзел у маскоўскай выстаўцы твораў мастацтва Беларусі, прывезенай 25-годдзю БССР. Адразу пасля вызвалення Мінска мастак вяртаецца на радзіму, хая ягонае сям'я па-ранейшаму застаецца ў Маскве. Працуе рэдактарам у Белдзяржвыдавештве, піша карціны "Партызаны" і "Краявід", выконвае маленькія скульптуры "Лявоніха", "Цымбаліст", "Дудар", "Жанчына ў нацыянальнай вопратцы", "Жалейка", "Стары", "Вясковы хлопце"... Гэта былі апошнія работы Міхася Мацвеевіча... Потым ён вяртаецца ў Маскву, да сям'і, і там у 1947-м памірае. Як гэта адбылося, мне невядома, і дзе пахаваны мастак - таксама...

...Асабіта мне сёе-тое пра мастака ў свой час расказвалі Міхася Станюта, Яўген Красоўскі, Акім Шаўчэнка, Анатоль Тычына, Аскар Марыш, Алена Аладава. На жаль, тады, у 70-я гады, калі я сустракаўся з імі, Філіповіча як мастака я амаль не ведаў, ды і дыктафонаў тады не было, так што ў мяне засталіся толькі сціплыя чарнавікі і штошці ў памяці.

Станюта, напрыклад, у 1971-м, калі ў сабе дома маляваў мой партрэт, паміж сэнсамі паказаў эскіз карціны "Паўстанне К.Каліноўскага", які аўтар — Міхася Філіповіч — у свой час падарыў Міхасю Пятровічу. Што ж да таго эскіза, то я, таксама не ведаю, дзе ён сёння можа быць... А яшчэ помню, як Алена Аладава распавяла мне, як Філіповіч маляваў пастэллю з яе партрэт дзяўчыны ў нацыянальнай вопратцы — у хустцы, каралях і з кніжкай у руках. Тады Алена Васільеўна было 22 гады.

Упоўнены, што сённяшня экспазіцыя з амаль 150 твораў Міхася Філіповіча з'явіцца дастойным падарункам для гледачоў, мастацтвазнаўцаў і ўсіх дзяцей беларускай культуры, бо ў ёй прысутнічае той вялікі дадатны духоўны зарад жывапіснай "беларускасці", пра які Янка Купала пісаў, што "...Наша зерне, нашы думкі // Не загінуць у лету, // Бліснуць краскай непаблеклай // Вечны агнявётаў..."

Барыс КРЭПАК,

заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі

"Бітва на Нямізе".

ТЭАТРЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.

■ 6 — "Царская нявеста" (опера ў 2-х дзеях) М.Рымскага-Корсакава. Дырыжор — Дзмітрый Мацвіенка.

■ 7 — "Шаўкунюк" (опера ў 2-х дзеях) П.Чайкоўскага. Дырыжор — Іван Касцяцін.

■ 9 — Канцэрт заслужанай артысткі Рэспублікі Беларусь Алены Сало "Партрэты. Майя Крысталінская". Камерная зала імя Л.П.Александровскай. Пачатак у 19.30.

■ 10 — "Дон Кіхот" (балет у 3-х дзеях) Л.Мінкуса. Дырыжор — Мікалай Калядка.

■ 11 — "Лятучы Галандзец" (опера ў 3-х дзеях) Р.Вагнера. Дырыжор — Алег Лясун.

■ 12 — "Папялушка" (балет у 3-х дзеях) С.Пракоф'ева. Дырыжор — Іван Касцяцін.

■ 13 — "Пінокія" (опера ў 2-х дзеях) Г.Бруні. Дырыжор — Дзмітрый Мацвіенка. Пачатак а 12-й.

■ 13 — "Вяселле Фігара" (опера ў 2-х дзеях) В.А.Моцарта. Дырыжор — Іван Касцяцін.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ"
г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44. Тэл./факс: 154 04 44.

■ 6 — "Таямніца чароўнага календара" (музычны дэтэктыў) М.Варфаламеева. Пачатак аб 11-й.

■ 6 — "Мудрамер" (сатырычная камедыя) М.Матукоўскага.

■ 8 — "Тры Жызэллі" (драма) А.Курайчыка.

■ 9 — "Адамавы жарты" (камедыя) С.Навуменка.

■ 10 — "Сіндром Медэі" (трагедыя) Ю.Чарняўскай.

■ 11 — "Дзед" (трагікамедыя) В.Паніна.

■ 12 — "Шлюб з ветрам" (песня ў адной дзеі) Я.Карняга. К.Аверкавай.

■ 13 — "Два чароўныя парасоны" (казка для дзяцей і дарослых) Г.Х.Андэрсена. Пачатак аб 11-й.

■ 13 — "Гэта ўсё яна" (драма) А.Іванова.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛКА"
г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50.

■ 7 — "Жыў-быў Заяц" (казка на 2 дзеі) М.Шурынава. Пачатак аб 11-й.

■ 12 — "Загубленая душа, або Пакаранне грэшніка" (для дарослых) Я.Баршчэўскага. Пачатак а 18-й.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ.

З дапамогай банкаўскай карткі газеты можна вылісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Беллошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").